

Eesti Vabariik

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala
arengukava

„TARK ja TEGUS RAHVAS”

2009 - 2012

Märts 2008

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
Haridus- ja Teadusministeeriumi missioon ja visioon	4
1 <i>Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkonnad</i>	4
1.1 Tegevusvaldkondade sisu ja ulatus	4
1.2 Tegevusvaldkondade strateegilised alused.....	4
1.3 Organisatsiooni ja tegevusvaldkondade strateegilised eesmärgid	5
2 <i>Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkondade strateegiad</i>	6
2.1 Tegevusvaldkond: Haridus	6
2.1.1 <i>Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas.....</i>	7
2.1.2 <i>Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed</i>	13
2.2 Tegevusvaldkond: Keel.....	20
2.2.1 <i>Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas.....</i>	20
2.2.2 <i>Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed</i>	23
2.3 Tegevusvaldkond: Noored.....	25
2.3.1 <i>Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas.....</i>	25
2.3.2 <i>Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed</i>	27
2.4 Tegevusvaldkond: Teadus- ja arendustegevus.....	29
2.4.1 <i>Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas.....</i>	29
2.4.2 <i>Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed</i>	32
2.5 Tegevusvaldkond: Organisatsiooni arendamine	36
2.5.1 <i>Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas.....</i>	36
2.5.2 <i>Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed</i>	37
3 <i>Arengukava 2009-2012 finantsplaan eesmärkide ja meetmete lõikes</i>	40

SISSEJUHATUS

Teadmised, oskused, loovus ja ühised väärtused, mille arengut haridussüsteem igapäevaselt toetab, on ühiskonna ja rahvuse edasikestmise tähtsaimaks tagatiseks. Eesti tulevik, ühiskonnaliikmete toimetulek ja rahulolu sõltuvad suuresti iga elaniku haritusest. Üleminek teadmispõhisele majandusele tähendab haridus- ja teadustegevuse pidevalt kasvavat mõju Eesti majanduslikule konkurentsivõimele. Eesti edu rahvusvahelisel areenil sõltub üha suuremal määral kõrgetasemelisest haridusest, uurimistegevusest ja võimest kasutada moodsaid tehnoloogiaid. Teaduse-, hariduse-, noorte- ja keelevaldkonna edasimineku määrab otseselt Eesti järgmiste aastate arenguvõime nii sotsiaalses kui ka majanduslikus plaanis.

Nendest põhimõtetest lähtudes on Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) koostanud oma valitsemisala arengukava "Tark ja tegus rahvas 2009-2012", mille eesmärgiks on siduda kehtivad Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondlikud arengukavad ühtseks ning ressursidega kaetud strateegiaks.

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2009-2012 keskendub ministeeriumi tegevusvaldkondade arendamisele ja suunamisele tagamaks valitsemisala vajadustest ja ühiskonna ootustest tulenevate eesmärkide täitmist. Haridus- ja Teadusministeeriumil on neli tegevusvaldkonda, milleks on haridus, keel, noored ning teadus- ja arendustegevus. Hariduse tegevusvaldkond hõlmab kõiki haridustasemeid alates alusharidusest lõpetades täiskasvanuharidusega.

Arengukava on koostatud lähtudes Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrusest nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord”. Haridus- ja Teadusministeeriumi organisatsioonipõhine arengukava koostatakse järgneva nelja eelarveaasta kohta ning seda täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra, et tagada strateegilises planeerimises pidev nelja-aastane perspektiiv.

Arengukavas on antud ülevaade Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkondadest. Esmalt on välja toodud iga tegevusvaldkonna sisu ja ulatus ning seejärel on antud ülevaade strateegilistest dokumentidest (strateegiad, arengukavad, strateegilised suunised ning programmid), millele tuginedes valdkondade arengut kavandatakse.

Järgnevalt on põhitähelepanu koondatud tegevusvaldkondade strateegiatele. Iga tegevusvaldkonna puhul on pikemalt peatunud hetkeolukorra analüüsil, tuues välja saavutatu, peamised probleemid ning võimalikud arengud. Nendest lähtuvalt on püstitatud strateegilised eesmärgid järgnevaks neljaks aastaks. Eesmärged aitavad täpsustada indikaatorid, mille abil saab hinnata eesmärgi suunas liikumist järgnevate aastate jooksul. Iga eesmärgi järel on esitatud selle saavutamiseks kavandatud meetmed. Meetmete all on kirjeldatud olulisemaid tegevusi ning loodetud tulemusi. Eraldi on märgitud uued algatused (märkega U) ja lisarahastamist (märkega TF) vajavad tegevused, mida on samuti kirjeldatud eeldatava vahetu tulemuse kaudu.

Arengukavas on antud ülevaade Haridus- ja Teadusministeeriumi kui organisatsiooni arendamise strateegiast ning esitatakse arengukava finantsplaan, kus on välja toodud iga tegevusvaldkonna puhul eesmärkide ja meetmete elluviimiseks planeeritud rahalised vahendid.

Haridus- ja Teadusministeeriumi missioon ja visioon

Missioon

“Luu järjepidevalt eeldusi ja tingimusi selleks, et kõigil inimestel oleks innovatsioonisõbralikus arengule orienteeritud ühiskonnas võimalus õppida kogu elu.”

Visioon

Haridus- ja Teadusministeerium on ühiskonnas tunnustatud ning asjatundlik haridus-, teadus-, noorte- ja keelepoliitika eestvedaja, kelle tegevust iseloomustavad:

- selged arengusuunad,
- eesmärgipärane ja efektiivne juhtimine,
- mõistlik õigusaktide süsteem,
- tõhus hindamissüsteem, sh järelevalve,
- järjepidev ja avatud kommunikatsioon,
- rahvusvahelise kogemuse kriitiline arvestamine.

1 Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkonnad

1.1 Tegevusvaldkondade sisu ja ulatus

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas on riigi haridus-, teadus-, noorte- ja keelepoliitika kavandamine ning sellega seonduvalt alus-, põhi-, üldkesk-, kutse-, kõrg-, huvi- ning täiskasvanuhariduse, teadus- ja arendustegevuse, noorsootöö ning rahvusvähemuste hariduse valdkondade tegevuste korraldamine ja vastavate õigusaktide eelnõude koostamine.

Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkondadeks on:

1. Haridusvaldkond, mis hõlmab:

- alusharidust, põhiharidust (1.-9. klass) ja üldkeskharidust (10.-12. klass);
- kutseharidust;
- täiskasvanuharidust;
- kõrgharidust;
- õpetajakoolitust.

2. Keelevaldkond

3. Noortevaldkond

4. Teadus- ja arendustegevuse valdkond

5. Organisatsiooni arendamine

1.2 Tegevusvaldkondade strateegilised alused

Peamisteks strateegilisteks alusteks Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkondades on järgmised dokumendid:

Tegevusvaldkondade arengukavad ja strateegiad:

- Üldharidussüsteemi arengukava aastateks 2007-2013,
- Eesti kutseharidussüsteemi arengukava aastateks 2005-2008,
- Eesti kõrgharidusstrategia aastateks 2006-2015,

- Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia aastateks 2006–2015,
- Elukestva õppe strateegia 2005-2008,
- Eesti keele arendamise strateegia 2004-2010,
- Noorsootöö strateegia 2006-2013,
- Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007–2013 "Teadmispõhine Eesti".

Muud strateegilised arengukavad ja siseriiklikud dokumendid: Vabariigi Valitsuse 2007-2011. aasta tegevusprogramm, Valitsusliidu programm aastateks 2007-2011, Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-2013 ja selle valdkondlikud rakenduskavad, Strateegia Säastev Eesti 21, Riigi eelarvestrateegia aastateks 2008-2011.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007-2013 rakendusplaan aastateks 2008-2012, Kõrgharidusstrateegia rakendusplaan aastateks 2008-2010. Eesti e-õppe strateegia kutse- ja kõrghariduses 2007–2012.

E-õppe arengukava „Õppiv tiiger 2006-2009”, Kriminaalpoliitika arengusuunad 2010, Liikumisharrastuse strateegiline arengukava 2006–2010, Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012, HIV/AIDSi Ennetamise Riiklik Strateegia 2006-2015, UNESCO dokumendi „Haridus kõigile” Eesti tegevuskava.

Rahvusvahelised strateegiad ja suunised: Lissaboni strateegia ja selle rakendused, sh programmi "Haridus ja koolitus 2010" alusdokument, Euroopa Ühenduse strateegilised suunised 2007-2013, UNESCO säästvat arengut toetav haridusstrateegia, Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku loomise kohta elukestva õppe valdkonnas, Keelte õppimise ja keelilise mitmekesisuse edendamise tegevuskava, Bologna deklaratsioon, Berliini kommünikee, Bergeni kommünikee, Kopenhaageni deklaratsioon, Maastrichti kommünikee, Helsinki kommünikee, EK noortepoliitika Valge Raamat, EL Teadus- ja arendustegevuse 7. raamprogramm, EL Konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogramm, Euroopa Teadusruumi Roheline Raamat, Karjääriteenuste resolutsioon ja Elukestva Õppe programm.

Riiklikud programmid: Riiklik Integratsiooniprogramm (elnõu), Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programm 2005-2010, Rahvaskaaslaste programm, Hõimurahvaste programm 2005-2009.

1.3 Organisatsiooni ja tegevusvaldkondade strateegiliste eesmärkide vahelised seosed

Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkondade eesmärkideks on:

- 1) Haridus: Õpe on kõrgetasemeline ning igapäev on võrdsed võimalused võimete- ja huvikohaseks elukestvaks õppeks.
- 2) Keel: Eesti keel on pidevalt arenev kultuurkeel ja Eestis väärtustatakse mitmekeelsust.
- 3) Noored: Noorsootöö toetab noore isiksuse kujunemist.
- 4) Teadus- ja arendustegevus: Teadus- ja arendustegevus on kvaliteetne ning jätkusuutlik.
- 5) Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukavas „Tark ja tegus rahvas” 2009-2012 püstitatud valdkondlike eesmärkide edukas täitmine hästtoimiva ja kompetentse organisatsiooni toel.

Haridus- ja Teadusministeeriumil on kolm strateegilist eesmärki, mille saavutamist kõik eelnimetatud valdkondlikud eesmärgid toetavad. Nendeks eesmärkideks on:

- 1) Haridusliku kihistumise vähendamine ning üldise haridustaseme tõus;
- 2) Loovuse, aktiivsuse ja ettevõtlikkuse kasv;
- 3) Keeleoskus, osalus ja konkurentsivõime.

2 Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevusvaldkondade strateegiad

2.1 Tegevusvaldkond: Haridus

Rahvusvahelistest strateegiatest ja suunistest on olulised eelkõige need, mis on seotud Lissaboni strateegiaga. Hariduse ja koolituse valdkonnas on Euroopa Liidus seatud järgmised eesmärgid:

- varakult koolist väljalangenuid ei oleks rohkem kui 10% 18-24 aastaste vanusegrupis;
- madala funktsionaalse lugemisoskusega 15-aastaste noorte arv väheneks 20% võrra;
- 85% noortest inimestest oleks vähemalt keskharidusega;
- LTT¹ lõpetajate arv kõrghariduse tasemel kasvaks 15%;
- vähemalt 12,5% täiskasvanutest vanuses 25-64 aastat osaleks elukestvas õppes.

Eesmärk		2000	2006	2007	Saavutus-tase 2010
Varajased koolist lahkujad (põhihariduse või madalama haridustasemega mitteõppivad noored, % 18-24 aastaste vanusegrupis)	EL	17,3	15,3		10
	Eesti	14,2	13,2	14,6%	10
Madala lugemisoskusega 15-aastaste osakaal (%)	EL	18,7	18,2 (2003)		15,5
	Eesti	:	13,7	:	PISA testis osalevate riikide esikolmandikus
Keskhariduse omandanute määr (% 20 -24-aastastest)	EL	77,3	79,1		85
	Eesti	79,1	81,5	81,1	85
LTT erialade lõpetajad (kõrgharidus, 1000 20–29 aastase noore kohta)	EL	9,3	11,9 (2005)		
	Eesti	7,8	11,2	13,3	
Osalemine elukestvas õppes (% täiskasvanutest vanuses 25–64 aastat)	EL	7,1	9,9		12,5
	Eesti	6,5	6,5	7,0	12,5

Tabel 1 Lissaboni strateegia eesmärkide täitmine, Euroopa Liit (27 riiki) ja Eesti.

Allikas: Progress towards the Lisbon objectives in education and training. Indicators and benchmarks 2007.

Euroopa Liidus on siiani täidetud üks Lissaboni strateegias seatud eesmärkidest - LTT erialade lõpetajate arv on kasvanud rohkem kui eesmärgiks seati. Eestis on nende valdkondade lõpetajate arvu keskmine

¹ Loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia õppevaldkonnad

aastane juurdekasv olnud ajavahemikul 2000-2005 keskmiselt 10% aastas. Seejuures on meil lõpetajate sooline tasakaal riikide võrdluses kõige parem: 43,5 % lõpetajatest 2005. aastal olid naised.

Teine indikaator, mille jälgimist peetakse väga oluliseks ja mille muutumist mõjutavaid tegevusi laiendatakse, on osalemine elukestvas õppes. Eestis on 25–64 aastaste täiskasvanute osalemine elukestvas õppes olnud aastatel 2000-2006 üsna ühtlaselt vahemikus 5,4-6,5%. 2007. aastal tõusis elukestvas õppes osalejate osakaal 7%-ni. Koolituses osalemise võimalused avardusid 2007. aastal kutseõppeasutuste kaudu käivitatud meetmete toel ning riigi poolt täiskasvanuõppe rahastamise suurendamine tagab osalusprotsendi jätkuva tõusu. Viimasel aastal on kasvanud just koolitustel (töölalastel täiendus- või ümberõppekursustel, tööalastel konverentsidel või seminaridel) osalenute määr.

Varajaste koolist lahkujate osakaalu vähenemise osas ei ole aastatel 2000-2006 toimunud olulist nihet – näitaja on väikeste kõikumistega püsinud samal tasemel kogu ajavahemiku jooksul. Kuigi ühiskonnas on probleemi teadvustatud, ei ole rakendatud meetmed muutust kaasa toonud. 2007. aastal kasvas 18-24 aastaste vanusegrupis varajaste koolist lahkujate (põhihariduse või madalama haridustasemega mitteõppivad noored), osakaal 14,6%-ni (13,2% 2006. aastal.).

Vanusegruppi 20–24 kuuluvate noorte keskhariduse omandanute määr Euroopa Liidus kasvab, kuid Eestis ega Euroopa Liidus ei ole kasv piisavalt kiire. Seejuures on perioodi algusaastatel keskhariduse omandanute määr isegi vähenenud.

Madala funktsionaalse lugemisoskusega noorte osakaal 15-aastaste hulgas on Eestis 13,7%². Võrreldes Euroopa Liidu keskmisega oleme aga oluliselt paremas olukorras.

2.1.1 Hetkeolukorra analüüs

Demograafia ja haridussüsteem

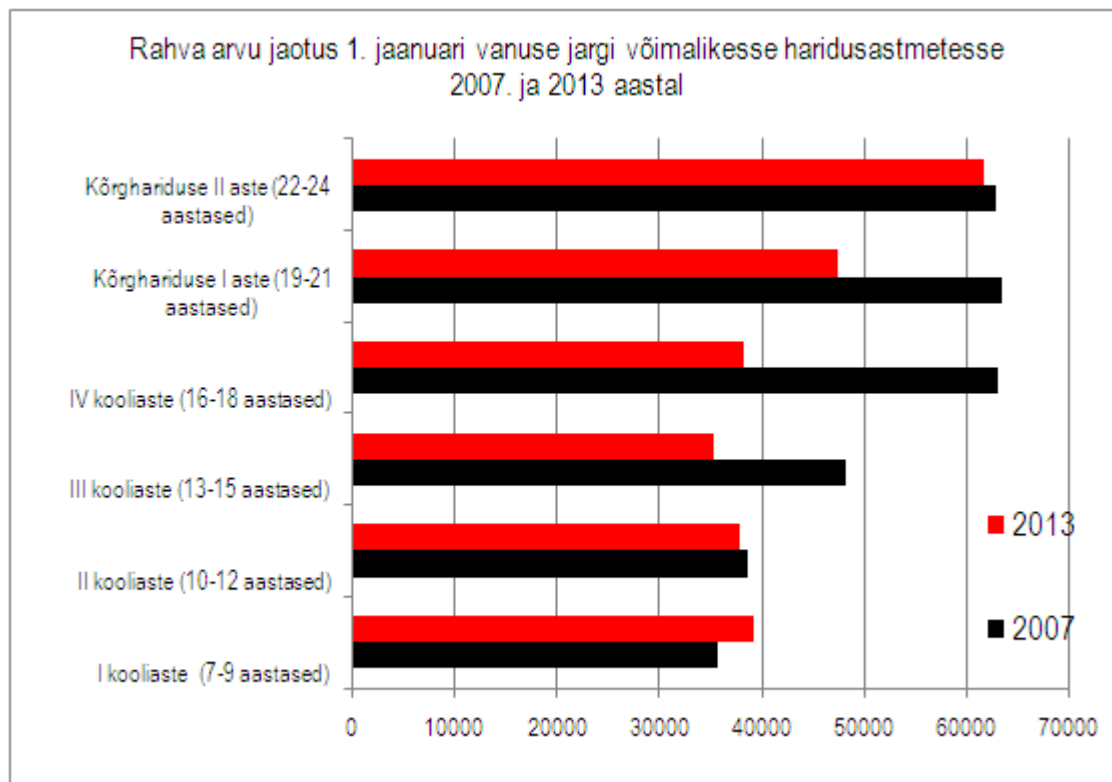
Demograafiline prognoos näitab Eesti rahvastiku vananemist ning noorte osakaalu vähenemist. Õpilaste arvu vähenemine avaldab otsest mõju õppeasutuste võrgule ja õppe võimalustele kõigil haridustasemetel. Üha keerulisemaks muutub õppimisvõimaluste kättesaadavuse tagamine väljaspool tõmbekeskusi.

Võrreldes 2004/2005 õppeaastaga on kolme viimase õppeaasta jooksul üldhariduskoolide õpilaste arv vähenenud 30 000 õpilase ehk 16% võrra (2004/2005 õppeaastal 184 038 ; 2007/2008 õppeaastal 155 071). Perioodil 2004–2007 vähenes **päevase õppe gümnaasiumiastme õpilaste arv** 36 779-lt 33 666-ni (8,5%). Eeldusel, et põhikooli lõpetajate valikud kutseõppeasutustesse ja gümnaasiumitesse suundumisel ei muutu, väheneb 2012. aastaks üldhariduskoolides käivate õpilaste arv veel ligikaudu 15 000 õpilase võrra ning stabiliseerub 140 000 õpilase tasemel. Kõige enam väheneb nimetatud perioodil II haridustasemel õppijate arv, mistõttu võib **II haridustaseme** koolivõrgu terviklik kujundamine tekitada pingeid.

Kutseõppeasutuste koolivõrk on põhiosas korrastatud aastatel 1999-2007, üldhariduskoolide koolivõrgu korrastamine seisab alles ees. Võttes arvesse varem toodud eeldused (vanusegrupi arvuline vähenemine ning põhikoolist gümnaasiumisse ja kutseharidussüsteemi siirduvate õpilaste suhtarv), võib 2012/2013 õppeaastal gümnaasiumisse astuvate õpilaste koguarvuks prognoosida 7740 õpilast, mis on tänasest tasemest ca 35% võrra madalam. Kui gümnaasiumisse astub 63% (viimase 4 aasta keskmine) põhikooli 9. klasside õpilastest, väheneb põhikoolijärgsesse kutseõppesse siirduvate õpilaste arv 2012/2013 õppeaastaks tänase 5 300 tasemelt 3 500-ni. Samaaegselt saab prognoosida kasvavat vajadust täiskasvanute täiendus- ja ümberõppe järele. Juba praegu on kutseõppeasutustes täheldatav täiskasvanukoolituse

² Ülevaade rahvusvahelise õpilaste õpitulemuslikkuse hindamise programmi PISA 2006 tulemustest, eestikeelne ülevaade, Tallinn 2007, lk 125

osakaalu tõus. Kui 2006. aastal osales kutseõppeasutustes tööalase koolituse kursustel 13 997 inimest, siis 2007. aastal juba 20 281 inimest.

Joonis 1 Rahva arvu jaotus 1. jaanuari vanuse järgi võimalikesse haridusastmetesse 2007. ja 2013. aastal
Allikas: Eurostat 17.01.2008

Kõrghariduse tasemel on alustavate õppijate arvu prognoos seotud paljuski sellega, milliseid otsuseid täiendus- ja ümberõppeks hakkavad tegema varem kesk- või kõrghariduse omandanud inimesed, eriti need, kes on varasematel aastatel omandanud keskerihariduse, ning need, kes majanduse ümberstruktureerimise tingimustes peavad endale leidma uue tegevusala. Kõrghariduse tasemel õpingute alustamise lihtsustamiseks töötavate spetsialistide jaoks on ette valmistatud VÕTA³ põhimõtted, milles täiendatakse veel vastuvõttu puuduvat osa. Muutuv olukord ja ressursside piiratus tingivad kõrghariduse tasemel vajaduse strateegilisteks valikuteks nii õppeasutuste kui õppesuundade või üksikute erialade jätkusuutlikkuse tagamisel.

Objektiivne ja subjektiivne haridusnõudlus

Tööjõuturg nõuab senisest tunduvalt enam heade kutseoskustega spetsialistide ning oskustöötajate koolitamist. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööjõu vajaduse prognooside kohaselt on kõikidest ametirühmadest suurim vajadus spetsialistide (so. tippspetsialistid, keskastme spetsialistid ja tehnikud) järele. Keskastme spetsialiste ja tehnikuid koolitatakse põhiliselt kutsekeskhariduse ja rakenduskõrghariduse baasil. Noorte seas on aga endiselt populaarsemaks valikuks üldkeskharidus (2007. a jätkas kutseõppes õpinguid 29,6% päevase põhikooli lõpetajatest) ning sellejärgne akadeemiline kõrgharidus. Ligi 68% (2007. aastal 67,4%) päevase õppe gümnaasiumilõpetajatest jätkab õpinguid

³ Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi

kõrghariduse tasemel, seejuures 23%⁴ gümnaasiumi lõpetajatest teeb valiku rakenduskõrgharidusõppe⁵ kasuks. Kutseõppes jätkab veidi alla 10% päevase õppe gümnaasiumilõpetajatest, kusjuures kutseõppeasutustes õppimist jätkavate gümnaasiumi lõpetajate arv on viimastel aastatel pidevalt kahanenud. Kutsehariduse viimaste aastate riikliku koolitustellimuse ning tegelikult täituvate õppekohtade võrdlus näitab, et tellitud kohtadest täitub keskmiselt ligikaudu 85-90%. Täitmata jäävad riikliku koolitustellimuse õppekohad aga tihti just ettevõtluse seisukohalt väga nõutud erialadel. Majanduse seisukohast oluliste erialade arendamist ja tööturu vajadust saab toetada vastavates valdkondades tasuta pakutava täiskasvanute tööalase koolituse abil. Kutsehariduses vajab täiustamist veel ettevõttepraktika korraldus, õpetajate stažeerimise korraldus ning õpetajate ja ettevõtete spetsialistide igapäevane koostöö.

Teadmistepõhise ühiskonna areng eeldab loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkondade senisest märgatavalt suuremat kaalu. Kuigi võrreldes 2002/03 õppeaastaga on kõrghariduse tasemel 2006/07 õa-ks Eestis nende valdkondade lõpetajate osakaal kasvanud 21,1%⁶, iseloomustab meid sarnaselt enamikele Euroopa riikidele noorte madal valmisolek ja huvi asuda õppima ning tööle loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkondadesse. Samas on just need valdkonnad aluseks innovatsioonipõhise majanduse kujunemisele.

Õpingute katkestamine

Inimeste toimetulekut ja konkurentsivõimet silmas pidades on haridussüsteemis probleemiks õpingute katkestamine. Põhihariduse omandamise jättis 2005/06 ja 2006/2007 õa **enne täisealiseks saamist** pooleli 0,7%⁷ õpilaskonnast. Kokku langes 2006/2007 õppeaastal üldharidussüsteemist välja 3,0% õpilastest, kellest enamuse (55%) moodustasid õhtuse ja kaugõppe õppevormi õppurid.

Kutsehariduses oli 2006/07 õa 4 212 katkestajat, mis moodustab 14,7% õppurite koguarvust⁸, seega on õpingute katkestamine tänase kutsehariduse tõsisem probleem. Eriti suur on katkestajate osakaal just keskharidusejärgsest kutseõppes (21%), mis on 2006/07 õa-l taas oluliselt tõusnud.

Kõrghariduses oli õppeaastal 2006/07 katkestajaid 15,9% õppurite koguarvust. Katkestamise põhjustena toovad õpilased välja nii kutse⁹- kui kõrghariduse¹⁰ puhul isiklikke (perekonnaga seotud) ja rahalisi raskusi, samuti õppeasutuste loodetust väiksemat tuge. Õppevaldkondades on katkestajaid LTT ja tehnoloogia aladel teiste valdkondadega võrreldes enam, kuigi lõpetanute arv kasvab. 2006/07 õppeaastal oli katkestajaid LTT valdkonnas 21% valdkonna õppurite arvust, tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas 18,7%.

⁴ 2006/07 õa päevastest gümnaasiumilõpetajatest, keda oli kokku 11 239 jätkas 2007/08 õppeaastal 5 134 akadeemilises ja 2 565 rakenduslikus kõrghariduses.

⁵ Rakenduskõrghariduses võeti enim 2007. aasta gümnaasiumi lõpetajaid vastu ärimise ja halduse õppesuunale (34%), järgnesid tervise ja tehnikaalade suunad (vastavalt 11% ja 9% rakenduskõrghariduse õppekavadele vastu võetud päevase gümnaasiumi lõpetajatest).

⁶ Euroopa Liidu (27) keskmine oli 2003/04 õppeaastal 23,5%.

⁷ Üldhariduse kõigist vormidest 946 õpilast keskmise vanusega 16,6 eluaastat 2005/2006 õppeaastal, 849 õpilast 2006/2007 õppeaastal keskmise vanusega 16,4 eluaastat. Õppimise pooleli jätmete hulgas on ka need, kes lahkusid oma koolist lubades õpinguid jätkata („ootel“ EHISes), kuid järgmisse kooli ei jõudnud.

⁸ Katkestajate hulgast on välja arvatud teises õppeasutuses õpingute jätkajad.

⁹ Kutsekooliõpingute katkemine ja taaslustamise võimalused.

(http://www.ut.ee/lykka/orb.aw/class=file/action=preview/id=355311/Uus_algus_kutsek_ver12.pdf)

¹⁰ Ülikooliõpingute katkemine ja taaslustamise võimalused

(<http://www.ut.ee/lykka/orb.aw/class=file/action=preview/id=303462/Katkestanute+uuring-+uus+algus.pdf>)

Õpingute katkestamise tõttu satub noor tööturule ilma kutsealase ettevalmistuseta ning sageli ka ebapiisava üldharidusliku ettevalmistusega. Seetõttu on neil tunduvalt suurem risk jääda töötuks või sattuda vähetasustatavale ja väheväärtustatud tööle. Noorte (15-24 aastaste) tööpuudus on olnud pidevalt vähemalt kaks korda kõrgem kui kogu tööealise elanikkonna tööpuudus – 2006. aastal 12% ja 2007. aastal 10%.

Hariduse kättesaadavus ja võrdsed võimalused.

Kohustusliku hariduse (põhihariduse) probleemideta omandamisele aitab kaasa alushariduse kättesaadavus kõigile koolieelikutele. Alushariduses osalemine loob parema aluse laste õppimist takistavate probleemide varajasele märkamisele ja nende sujuvaks üleminekuks kooli. 2006. aasta alguse seisuga käis lasteaias 93,4% 6-aastastest lastest. Arenguliste erivajadustega koolieelses eas olevatest lastest on vaid ca 40% kaasatud koolieelsete lasteasutuste eri- ja sobitusrühmadesse.

Süvenenud sotsiaalne ja majanduslik kihistumine ning kasvav hariduslike erivajadustega õpilaste arv nõuavad paindlikumat ja enam individuaalsust arvestavat õppekorraldust. Tavaklassides ühes või mitmes aines individuaalse õppekava alusel õppinud või parandusõppes osalenud õpilased moodustasid 8% 2006/07 õa põhiharidust omandavate õpilaste koguarvust (tavaklassis tavaõppekaval). 2006/2007 õppeaastal jäi klassikursust kordama 1,5% üldhariduse päevase õppevormi õpilastest. 710 riikliku õppekava alusel koduõppel olnud õpilasest langes haridussüsteemist 2006/2007 õppeaasta jooksul välja 7%. Üldhariduskoolides ei osutata vajalikku tugiteenust ligikaudu 3%-le erinevate erivajadustega õpilastele. Probleemaatiline on õpiraskustega ja hariduslike erivajadustega laste nõustamine, mis toimub üksikutes keskustes ning ei jõua kõigi seda vajavate õpilasteni. Euroopa Sotsiaalfondi vahendite toel on alustatud vajadustele vastava nõustamissüsteemi loomist.

Muukeelse elanikkonna eesti keele oskajate arvu kasvule on kaasa aidanud põhikooli lõpus toimuva eesti keele kui teise keele lõpueksami tunnustamine eesti keele algtaseme eksamina. 2007/08 õa alustati 63 vene õppekeelega munitsipaalkooli gümnaasiumiastmes üleminekut eestikeelsele aineõppele. Lisaks kohustuslikule eesti kirjanduse õppimisele eesti keeles õpitakse mitmetes koolides ka teisi aineid (näiteks matemaatika, ajalugu, kunstiajalugu, geograafia jne) eesti keeles. Selle ülemineku eesmärk on tagada neile õpilastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, võrdsed võimalused kõrghariduse omandamiseks ja tööturul toimetulekuks. Üleminekut eestikeelsele õppele on kavandamas ka kutseõppeasutused. Praegu õpib kutseõppeasutustes 28% õpilastest vene keeles.

Pikka aega on haridussüsteemi arendamisel kutsehariduse ees eelistatud peamiselt üld- ja kõrghariduse toetamist. Viimastel aastatel on olukord muutunud, kutsehariduse hariduskulude osakaal jõudis 2005. aastaks languseelsele tasemele ning 2006. aastal ületas seda. 2006. aastal kasvas kutsehariduse eelarve kogu hariduskuludes, koolituskoha baasmaksumust on tõstetud kiiremas tempos kui üldhariduses ning rakendatud on uued õppekavarühmade koefitsiendid. 2007. aastal moodustas kutsehariduskulude kasv 13% hariduskulude kogumahust.

Kõrgharidus toetub teadusele, mis on oma olemuselt rahvusvaheline, mistõttu suur osa kuludest ja investeringutest on hinnatasemelt võrreldavad. OECD liikmesriikide keskmine kulu üliõpilase kohta moodustas 2004. aastal 40% (ilma T&A kuludeta 31%) SKPst elaniku kohta¹¹. Eestis kehtival tasemel jätkates ei ole võimalik saavutada rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise kvaliteediga, kõrget lisandväärtust loovat ning majanduse struktuurimuutusi esile kutsuvat kõrgharidussüsteemi.

¹¹ Education at a Glance. 2006 lk. 192 Annual expenditure on educational institutions per student for all services relative to GDP per capita (2003). By level of education, based on full-time equivalents

Eesti õppejõudude ja teadlaste arvu ja vanuselise struktuuri analüüs¹² näitab, et senise teadlaste ja inseneride arvu juures ei ole võimalik teadmispõhisesse majandusse liikuda ning oluliste muutusteta on lähiaastatel oodata kasvavaid probleeme kõrgharidussektori ning avaliku sektori T&A jätkusuutlikkuses¹³. Akadeemilises sektoris peaks järelkasvu tagamiseks viie aasta jooksul lisanduma umbes 220-260 doktorit aastas.¹⁴ Tervikvajadusena peaks teadmispõhise tööstuse ja teeninduse edendamiseks ning T&A jätkusuutlikkuse tagamiseks kasvama doktorikraadi kaitsjate arv aastas minimaalselt 2,5 korda¹⁵ ehk 120-140 lõpetajalt vähemalt 300-350 lõpetajani. 2005. aastal käivitati Euroopa struktuurvahendite toel doktori-koolid ning loodi võimalused välisprofessorite palkamiseks ülikoolidesse. Õppe kvaliteedi ning konkurentsivõime säilitamisel ja arendamisel on olulisel kohal kõrgkoolide rahvusvaheline koostöö ning õppurite ja õppejõudude mobiilsus. Igal aastal on üle 10 doktorandi asunud õppima välisülikoolidesse. Eesti osaleb aktiivselt Erasmus programmis ning edukalt toimib riiklik stipendiumiprogramm Kristjan Jaak. 1,14% üliõpilast osales 2006/07 õppeaastal Kristjan Jaagu ja Erasmuse programmides.

Elukestev õpe

Täiskasvanud õppijate osakaal Eestis pole elanikkonna konkurentsivõime pideva tõstmise tagamiseks siiani piisav – 2007. a tööjõuuringu andmetel¹⁶ osales 7% (2006. aastal 6,5%) 25-64 a inimestest täiskasvanuhariduses¹⁷. Vaatamata osalemise kasvule, oleme selle tasemega arenenud EL riikidest, sh eriti Põhjamaadest palju maas (nt 2005. a oli osalus Rootsis 32,1%, 2006. a Soomes 23,1%, Taanis 29,2%, Suurbritannias 26,6%). Aastatel 2000 kuni 2006 jäi elukestvas õppes osalemise näitaja Eestis samale tasemele, võrreldud riikides aga kasvas pidevalt. Kahaneva ja vananeva rahvastikuga Eesti jaoks ei piisa edukaks majanduse ümberkorraldamiseks ja majanduskasvu jätkumiseks ainult haritud noorte tööturule jõudmisest. Vajalik on kõigi põlvkondade ning erineva haridustasemega inimeste osalemine elukestvas õppes. Elukestva õppe ja tööjõu vaba liikumise eelduseks oleva kutsekvalifikatsioonisüsteemi loomist on alustatud. Süsteemi arendamisel lähtutakse põhimõttest, et see peab olema võrreldav ning suhestatud Euroopa riikide vastavate süsteemidega. Paljudel erialadel on kutseksamid lõpetaja jaoks ühitatud kutseõppeasutuse koolilõpueksamitega. Kasvab kutsete arv, mille lõpetajatel on võimalik esmatasandi kutseksamit teha. 2007. a sooritasid kutseksameid 84 õppekava lõpetajatest ligi 30%. Kutseksamite arengu peamiseks takistusteks on osutunud kutset omistavate organite inim-, aja- ja materiaalsete ressursside vähesus. 2007. a valmistati ette uus kutseeaduse eelnõu, mis näeb ette uuele, 8-astmelisele kvalifikatsiooniraamistikule ülemineku ja parandab Eesti kutsekvalifikatsioonide võrreldavust ja tunnustamist EL-s.

Õpetajad ja õppejõud

Kvaliteeti toetava õppekeskkonna kõrval vajavad õppeasutused ja tänane ühiskond oluliselt muutunud rollipildi ja uute pädevustega õpetajat. Eesti üldharidus- ja kutsekoolides töötab kokku ligi 17 350 õpetajat, sh üldhariduskoolides 15 000. Probleemiks on kujunenud noorte õpetajate vähesus. Alla 30-aastaseid õpetajaid on umbes 10%, (kutseõppes 7,5%, üldhariduses 12%). Ligi pooled (46%) kutseõppeasutuste õpetajatest on 50-aastased ja vanemad; üldhariduses on vastav näitaja veidi üle kolmandiku (34%).

¹² Doktorikraadiga töötajate vajadus Eesti kõrgkoolides, teadus- ja arendusasutustes. R. Eamets, J. Masso, läbiviidud küsitluse tulemused (projekt 2006).

¹³ Akadeemilises sektoris neljas valdkonnas (humanitaarteadused, sotsiaalteadused, meditsiin, reaali- ja tehnikateadused) läbiviidud doktorikraadiga töötajate vajaduse uuring näitas, et 35% doktorikraadiga töötajatest on pensioniealised või jõuavad pensionieani 5 aasta jooksul. Lähiajal pensionile siirduvate õppejõudude ja teadlaste osakaal on seejuures suurim reaali- ja tehnikateadustes ning sotsiaalteadustes.

¹⁴ Doktorikraadiga töötajate vajadus Eesti kõrgkoolides, teadus- ja arendusasutustes. R. Eamets, J. Masso, läbiviidud küsitluse tulemused (projekt 2006).

¹⁵ Eesti kõrgharidusstrateegia aastateks 2006-2015.

¹⁶ Eesti tööjõu uuring 2007. a.

¹⁷ 25-64 aastaste osakaal, kes on osalenud koolis või koolituses 4 nädala jooksul enne küsitlust.

Hoolimata õpetajate kvalifikatsioonitaseme üldisest parenemisest viimase 10 aasta jooksul on olukord piirkonniti erinev.

Teadmistepõhisele majandusele üleminek eeldab loovust ja ettevõtlikkust ning tihedaid sidemeid teadlaste, kutse- ja kõrgkoolide ning ettevõtete teadus- ja arendustegevuse vahel. Selle saavutamine nõuab kvaliteetset ettevalmistust teadus- ja arendustegevusse (T&A) suundumiseks ja teadustulemuste rakendamist ühiskonnas. Samas on teadus- ja arendustegevuse ning hariduse valdkondades töötajad võrreldes teistel tegevusaladel töötavate isikutega madalalt tasustatud¹⁸. Ligikaudu kahel kolmandikul tegevusaladest, kus 1999 - 2005 kõrghariduse omandanud inimesed töötavad, on palgatase kõrgem kui haridusvaldkonnas. Eriti madal on palgatase teadus- ja arendustegevuse valdkonnas. Teadus- ja arendustegevuse valdkonnast madalam on palgatase vaid põllumajanduses, kalanduses ja jahinduses. Näiteks bakalaureusekraadiga finantssektori töötaja teenis aasta pärast lõpetamist keskmiselt 29% enam kui doktorikraadiga kõrgkooli õppejõud. Arvestades õpetaja rolli olulisust eriti noorte ettevalmistamisel tulevaseks osalemiseks majanduses on näiteks OECD ülevaadetes võrreldud õpetaja palka SKP-ga elaniku kohta¹⁹. Eestis moodustab keskmine nooremõpetaja palga alammäär²⁰ hoolimata selle igaaastasest olulisest kasvust²¹ 2008. aastal vaid 70% SKP-st elaniku kohta.

Õppekeskkond

Õppeaastal 2007/2008 tegutseb Eestis 589 üldhariduskooli, sh 16 täiskasvanute gümnaasiumi. Kuigi aastatel 1999–2007 on Eestis koolipidaja otsusega suletud või liidetud teise õppeasutusega kokku 134 kooli, ei saa seni rääkida üldhariduskoolide võrgu üleriigilisest plaanipärasest korrastamisest. Vajadus selleks aga on, sest õpilaste arvu langus jätkub vähemalt 2012. aastani, stabiliseerudes siis 140 000 õppija tasemel.

Kutseõppeasutuste võrk Eestis koosneb 2007. a lõpu seisuga 47 kutseõppeasutusest, millest 12 on eraomandis, 3 munitsipaalomandis ning 32 riigiomandis. Koolivõrgu ümberkujundamisega on tegeletud jõulisemalt ning sihikindlamalt viimased seitse aastat. Eriti ilmikas on olnud just riigikutseõppeasutuste arvu optimeerimine 62-lt 2000. aastal 32-le käesoleval ajal. Kui 2000. a oli ühe kutseõppeasutuse kohta keskmiselt 400 õppurit, siis 2007. aasta lõpuks²² oli see arv ligi 560 õppurit ning riigikutseõppeasutustes koguni 675 õppurit kooli kohta. Seega on kutseõppeasutuste võrk oluliselt efektiivsemaks muutunud. Tänapäevaks on kutseõppeasutuste võrk põhiosas ümber korraldatud ning vastab ühiskonna võimalustele ja vajadustele - koolid paiknevad Eesti hajaasustuse tingimustes selliselt, et kutsekeskharidus on endiselt kättesaadav kõigile soovijaile.

Kõrgkoole on Eestis 2007. a lõpu seisuga kokku 32 (sh 6 avalik-õiguslikku ülikooli ja 10 riigi rakenduskõrgkooli). Sellele lisaks saab kõrgharidust omandada ka kahes riigi ja ühes erakutseõppeasutuses. Kõrgharidust omandada võimaldavate õppeasutuste võrk on viimase viie aasta jooksul arvuliselt kahanenud ja akrediteerimisprotsessi toel ka korrastunud. Kui 1993/94 õppeaastal õppis 25 064 üliõpilast kokku 20 õppeasutuses, siis 2007/08 õppeaastal 68 168 üliõpilast kokku 35-s õppeasutuses. Peaaegu kaks kolmandikku²³ üliõpilastest õpib avalik-õiguslikes ülikoolides.

Kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas:

1. Ligipääsu võimetele ja õppija eelistustele vastavale õppele kõigil tasemetel võib mõjutada elukoht, **õppuri sotsiaal-majanduslik olukord**, hariduslikud erivajadused või muud tegurid, mis põhjustavad ebavõrdseid võimalusi.

¹⁸ Haridus ja tööturg Eestis. T. Rõõm. Tallinn 2007.

¹⁹ Key data on education in Europe 2005; <http://www.eurydice.org>

²⁰ Arvutatud nooremõpetaja palga alammäär ja klassijuhatajatasu aritmeetilise keskmise summana.

²¹ Kolme viimase aasta keskmine kasvumäär 21%, sh 2008. aastal kokku 26%.

²² 2007. a. novembri seisuga.

²³ veidi üle 62%

2. Liiga palju on õpilasi, kelle **koolitee katkeb** ka siis, kui haridussüsteem on pakkunud tugimeetmeid individuaalseks lähenemiseks, hariduslike erivajaduste arvestamiseks ning õpiraskuste ületamiseks. Eriti kõrge on väljalangevus keskhariduse järgsest kutseõppes.
3. Õppurite õpivalikute suunamiseks **puuduvad tõhusad nõustamis- ja teavitusmeetmed**, mistõttu õpivalikud ei ühti majanduse arengu vajadustega.
4. Õppeasutuste **infrastruktuuri olukord ning kaasaegsete õppevahendite vähesus** pärsivad tööandja ootustele vastava kvaliteetse õppe pakkumist, motivatsioon õppida ja õpetada langeb.
5. Napid vahendid **õpetaja töömotivatsiooni** hoidmiseks põhjustavad kvalifitseeritud õpetajate nappuse, seda eriti reaalinimes; noorte, sh eelkõige noormeeste huvi õpetajaks õppida ning õpetajana töötada on madal. Head erialaspetsialistid ei ole motiveeritud kutseõpetajana tööle asuma.
6. Täiskasvanute **osalus elukestvas õppes pole piisav** Eesti konkurentsivõime järjepidevaks tõstmiseks.
7. Kutsete süsteem ei toeta veel täielikult elukestva õppe printsiipi, **kvalifikatsiooniraamistik ei toimi tööturu- ning hariduslike kvalifikatsioonide sidujana.**

2.1.2 Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed

Eesmärk: Õpe on kõrgetasemeline ning igapäev on võrdsed võimalused võimete- ja huvikohaseks elukestvas õppeks

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Soovitav tase
Eelõpetuses osalemine	6-aastaste lasteaias käivate laste arv suhtena 6-aastaste laste koguarv	2004 85,7%	2009 >90%
		2005 89,4%	2012 98%
		2006 93,4%	
Õpingute katkestamine (väljalangevus)	Väljalangevuse määr põhikooli III astmes (7-9 kl)	2005 7-9.kl 1,49%	2009 <1,5%
		2006 7-9.kl 1,59%	2013 <1%
	Väljalangevus gümnaasiumi 1. aastal (10 kl)	2005 10. kl 1,64%	2009 <1,5%
		2006 10.kl 1,36%	2013 <1%
Muu emakeelega õpilaste eestikeelses õppes osalemine	Eesti õppekeelega ja keelekümbelklassides õppivate eesti keelest erineva emakeelega õpilaste osakaal (eesti keelest erineva emakeelega) õpilaste koguarvust.	2005 17,9%	2009 21%
		2006 19,1%	2010 24%
		2007 21,1%	2013 30%
Kutseõppe õpilaste osakaal keskhariduse tasemel	Kutsekeskhariduses õppijate arv suhtena kõigi keskhariduse (ISCED 3) tasemel õppijate arvu	2004 31,0%	2009 33,0%
		2005 31,2%	2012 34,0%
		2006 31,6%	
		2007 32,3%	
Kutseõppe-	Kaasajastatud õppekohtade osakaal kõigi	2006 11,8%	2008 20,0%

asutuste õppekeskkonna kvaliteet	olemasolevate õppekohtade arvust riigi- (HTM) ja munitsipaalkutseõppeasutustes		2010	30,0%
Kaasajastatud elamiskohad kutseõppeasutuste õpilaskodudes	Kaasajastatud elamiskohtade arv kutseõppeasutuste õpilaskodudes suhtena kõigi olemasolevate elamiskohtade arvu riigi- (HTM) ja munitsipaalkutseõppeasutustes	2006	15,0%	2008 20,0% 2013 45,0%
Kutseõppe lõpetajate rakendumine tööturul	Poole aasta jooksul pärast lõpetamist tööturul rakendunud kutseõppe lõpetajate osakaal kõigist lõpetanutest	2007	72,0% ²⁴	2009 73,0% 2012 75,0%
Osalemine kõrghariduses	Üliõpilaste koguarvu (kõik vanusegrupid ja õppetasemed) suhe 20-24 aastaste elanike vanusegruppi	2004	67,4%	2009 65,0%
		2005	66,4%	2010 67,0%
		2006	66,0%	2012 66,0%
		2007	65,0%	
Positiivselt akrediteeritud kõrghariduse õppekavad	Positiivselt akrediteeritud õppekavade osakaal kõrghariduse taseme õppekavadest, millele on antud õa vastuvõtetud üliõpilasi	2005	77,5%	2009 90,0%
		2006	72,3%	2010 95,0%
		2007	83,7%	2012 100,0%
Loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia (LTT) valdkondade lõpetajad	Kõrghariduse tasemel (ISCED 5-6) LTT valdkonnas lõpetajate suhe lõpetajate koguarvu	2004	16,9%	2009 21,5%
		2005	20,2%	2010 22,0%
		2006	19,3%	2015 24,0%
		2007	21,1%	
Doktorikraadi kaitsnute arv	Õppeaasta jooksul doktorikraadi kaitsnute arv	2004	138	2009 200
		2005	118	2012 250
		2006	143	2015 300
		2007	153	
Üldhariduskoolide õpetajate kvalifikatsioonitase	Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate poolt täidetud ametikohtade suhe õpetaja ametikohtade koguarvu	2005	88,9%	2009 90,0%
		2006	89,0%	2012 95,0%
		2007	89,5%	
Kutseõpetajate kvalifikatsioonitase	Kvalifikatsiooninõuetele vastavate kutseõpetajate poolt täidetud ametikohtade suhe kutseõpetajate ametikohtade koguarvu	2005	75%	2009 85%
		2006	79%	2012 95%
		2007	82%	

²⁴ 6 kuud pärast lõpetamist

Noorte õpetajate osakaal üldhariduses	30-aastaste ja nooremate õpetajate osakaal õpetajate koguarvust	2005 12,4%	2009 12,5%
		2006 12,5%	2013 12,5%
		2007 12,2%	
Täiskasvanute osalemine elukestvas õppes	Nelja viimase nädala jooksul (enne küsitlust) koolis või koolitusel osalenud 25-64-aastaste osakaal 25-64-aastase elanikkonna koguarvust	2003 6,7%	2009 10,0%
		2004 6,4%	2012 11,0%
		2005 5,9%	
		2006 6,5%	
		2007 7,0%	
Standardiseeritud nõustamisteenuste kättesaadavus	Kuni 26. a elanike seas nõustamist ning teavitamisteenust pakkuvate spetsialistide (psühholoog, eripedagoog, sotsiaalpedagoog, karjäärinõustaja, noorte infotöötaja) arv 1000 7-26 a elaniku kohta	2006 0,75	2011 0,85
			2013 1,10

Meede 1.1. Võrdväärsete võimaluste loomine võimete- ja huvidekohase ning kvaliteetse üldhariduse omandamiseks.

1.1.1. Avardatakse võimalusi alushariduse omandamiseks, koolieelsetes lasteasutustes ja üldhariduskoolides arvestatakse laste ja õppurite individuaalsusega.

1. Üldhariduse riiklike õppekavade väljatöötamine ja arendamine **(TF²⁵)**. Tulemus: Kaasaegsed ning ühiskonna arengule vastavad õppekavad.
2. Sobilike ja kvaliteetsete õppevahendite ja õpikute **(TF)** ning eestikeelsete kultuuri- ja lasteajakirjade soetamise toetamine **(U²⁶, TF)**. Tulemus: Suurenevad õpilaste (sh HEV õpilaste) võrdsed võimalused õppetöös osalemiseks ning kõigi üldhariduskoolide õpilastele on tagatud eestikeelsete kultuuri- ja teadusajakirjade kättesaadavus.
3. Toetatakse haridusasutuste sise- ja välisindamissüsteemi arendamist **(TF)**. Tulemus: Õppeasutused töötavad välja asutusepõhised kvaliteedikindlustussüsteemid; hariduspoliitiliste suundumuste, strateegiate väljatöötamise aluseks on uuringute ja järelevalvete tulemused. Osaletakse rahvusvahelises haridusuuringus PISA 2009 ja 2012, mille tulemusi kasutatakse õppekava ja õpetajakoolituse arendamisel.
4. Koolitoidu toetus 1.-9. klassi õpilastele ning alates 2010. a gümnaasiumiastme õpilastele **(TF)**. Tulemus: Suurenevad õpilaste võrdsed võimalused õppetöös osalemiseks.
5. E-õppe arengukava „Õppiv Tiiger” rakendamine, igale õpetajale sülearvuti tagamine ning programmi käivitamine tagamaks alates põhikooli viimasest klassist igale õpilasele tehniline ligipääs arvutitele. Tulemus: Erinevate õppemeetodite ja –vahendite kasutamise võimaluste laienemine.
6. Toetatakse keskkonnahariduse populariseerimist ning keskkonna- ja loodushariduskeskuste rakendamist õppetöös **(U, TF)**. Tulemus: Põhikooli ja gümnaasiumi tasemel loodus-, täppis- ja tehnika/tehnoloogiavaldkonna õppesuundade väljaarendamine ja säästva arengu põhimõtete juurutamine.

²⁵ Lühend TF tähistab täiendavat finantseerimist vajavat tegevust.

²⁶ Lühend U tähistab uut algatust.

7. Teadusandekate laste enesetäiendamise ning siseriiklikel ja rahvusvahelistel aineolümpiaadidel ja võistlustel osalemise toetamine **(TF)**. Tulemus: Eesti õpilased on esindatud aineolümpiaadidel ja võistlustel ning TÜ Teaduskooli, TTÜ Tehnoloogiakooli ja TLÜ Õpilaskadeemia toetus- ja haridusprogrammides õpilastele on aastal 2010 hõivatud vähemalt 3 000 õpilast (2006. a 2 600 õpilast).
8. Riigigümnaasiumide ja riigiinternaatkoolide õppetegevuse tagamine **(TF)**. Tulemus: Tagatud on riigi hallatavate õppeasutuste jätkusuutlik areng.
9. Spordikoolituse programmi (EOK õppestipendiumid; AS Audentes üldhariduskoolide õppursportlaste õppe-treeningtegevuse toetamine) rakendamine ja toetamine **(TF)**. Tulemus: Tagatud on spordikoolituse jätkusuutlik areng.
10. Nõustamisvõrgustike (õpiabikeskused, nõustamiskomisjonid) ja lõimitud nõustamismudeli (piirkondlikud pedagoogilis-psühholoogilised ning karjäärinõustamise süsteemid) arendamine **(U, TF)**. Tulemus: Suurenevad hariduslike erivajadustega õpilaste võimalused saada arenguabi ning paraneb üldiselt noorte tööhõive- ja edasiõppimisvalim.

1.1.2. Koolieelsetes lasteasutustes ja üldhariduskoolides kujundatakse kaasaegne õpikeskkond, mis toetab õppurite igakülgset arengut ja tagab õppekvaliteedi piirkonniti.

1. Koolieelsete lasteasutuste kohtade loomise ning renoveerimise toetamine riikliku programmi kaudu. Tulemus: Lasteaiateenuse kättesaadavuse paranemine.
2. Kohalike omavalitsuse üldhariduskoolide infrastruktuuri ja õppekeskkonna kaasajastamine üldhariduskoolide õpilaste pearaha koosseisus oleva investeringuosa suurendamise kaudu. **(TF)**. Tulemus: Üldhariduskoolide kaasaegne õppekeskkond.
3. Riigigümnaasiumide ja riigiinternaatkoolide õppekeskkonna kaasajastamine **(TF)**. Tulemus: riigiüldhariduskoolide õppetingimused vastavad õpilaste vajadustele ning tervisekaitse, tuleohutus, elektriohutusnõuetele.
4. Õpilaskodude kohtade loomise ja pidamise toetamine toimetulekuraskustega perede lastele, kelle kodune olukord ei toeta lapse hariduse omandamist **(TF)**. Tulemus: Riiklikult toetatud õpilaskodu kohtade arv tõuseb ca 1 300 kaasajastatud õpilaskodu kohani.
5. Kasvatusraskustega õpilastele täiendavate õppimisvõimaluste loomine kutseõppeasutuste juurde **(U)**. Tulemus: Ennetatakse rasketikasvatavate õpilaste sattumist õigusrikkumise teele ning tagatakse neile võimalus põhihariduse omandamiseks koos kutsealase ettevalmistusega.

1.1.3. Muukeelsetes koolides luuakse võimalused heal tasemel riigikeele omandamiseks ning formaalses ja mitteformaalses õppes toetatakse vähemuskeelsete inimeste emakeele oskuse ja etnilise identiteedi säilimist.

1. Muukeelsete koolieelsete lasteasutuste laste eesti keele õppe toetamine eestikeelse õppe laiendamisega **(U, TF)**. Tulemus: Suureneb muukeelsete õpilaste valmisolek õppida eestikeelsetes gümnaasiumites, kutseõppeasutustes ja kõrgkoolides.
2. Gümnaasiumidele vajaliku toe tagamine eestikeelse õppe läbiviimiseks. Muukeelsete koolide gümnaasiumiõpetajate täienduskoolituse korraldamine, täiendava õppevara koostamine eestikeelseks õppeks jne **(TF)**. Tulemus: Muukeelsed gümnaasiumid on tähtaegselt läinud üle eestikeelsele õppele.

1.1.4. Luuakse tingimused õpetaja järjepidevaks professionaalseks arenguks.

1. Kvaliteetse hariduse pakkumist tagava ja õpetajaametit väärtustava motivatsioonisüsteemi rakendamine **(TF)**. Tulemus: Õpetajate alampalk viiakse 2011. aastaks keskmise palga tasemele.
2. Põhikoolis seatakse sisse abiõpetaja ametikoht ning toetatakse tugisüsteemide rakendamist **(U, TF)**. Tulemus: Võrdsete haridusvõimaluste tagamine läbi individuaalse lähenemise laiendamise.

3. Arendatakse õpetajate ja koolijuhtide atesteerimise ja kutsekvalifikatsioonisüsteemi tunnustamise süsteemi **(TF, U)**. Tulemus: Kvalifitseeritud õpetajad ja koolijuhid.
4. Väikelinnades ja maapiirkondades esmakordselt tööleasuvatele õpetajatele lähtetoetuse süsteemi rakendamine ning stipendiumide rakendamine õpetajakoolituse üliõpilastele **(TF)**. Tulemus: Suurem valmisolek ja huvi õpetajakutse valimise ja õpetajakoolitusse asumise vastu.

Meede 1.2. Kaasaegse ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestava kvaliteetse kutsehariduse omandamiseks võimaluste tagamine.

1.2.1. Luuakse paindlikud võimalused kutsehariduse omandamiseks, mis arvestavad õppija ja ühiskonna vajadusi.

1. Riikliku koolitustellimuse kujundamine majanduse vajadustele püsivas mahus, koolituskoha maksumuse tõstmine 1,5 kordseks võrreldes koolituskoha maksumusega üldhariduses ning kutseõpetajate palgatõus Eesti keskmise palga tasemele **(TF)**. Tulemus: koolituskoha maksumus vastab senisest tunduvalt enam õppe iseloomule ja ressursimahukusele, riiklik koolitustellimus kutsehariduses vastab majanduse vajadustele, õppijate huvidele ja koolide võimalustele, õppekavad on kindlustatud kompetentsete õpetajatega.
2. Õpetajate täienduskoolituse süsteemi arendamine, riiklike õppekavade ja neid toetavate õppematerjalide (sh e-õppematerjalide) ja meetodiliste materjalide väljatöötamine **(TF)** ning keskharidusejärgse kutseõppe ümberkujundamine vastavalt tööturu nõudmistele **(U)**. Tulemus: kutsehariduses töötavad heal professionaalsel tasemel motiveeritud õpetajad, kutseõppe kvaliteet ja võimalused vastavad õppijate ja teiste osapoolte ootustele ning on kohustusliku õppesisu osas ühtlase kvaliteediga kõigis õppeasutustes.
3. Pidev ja sihipärane ühiskonna ja kutseõppe sihtrühmade teavitamine kutsehariduse võimalustest ja sisust, nõustamis- ja kutsehariduse tutvustamise tegevused põhikooli suunal **(TF)**. Tulemus: Kutseharidusel on toimiv mainekujunduse ja teabekorralduse skeem; teadlikkus kutsehariduse võimalustest, rollist ja olukorrast on ühiskonnas kasvanud; Eestis toimuvad kutsevõistlused perioodiliselt ühtse metoodika alusel ning osaletakse rahvusvahelistel kutsevõistlustel.
4. Kutsehariduses toimib sihipärane kvaliteediteadlikkuse ja vastavate süsteemide arendamine. **(TF)** Tulemus: toimub iga-aastane kvaliteediauhinna konkurss ja pidev koolitustegevus ning akrediteerimise ja koolituslubade süsteem on rakendatud. Töötatakse välja ja rakendatakse kutseõppeasutuste akrediteerimissüsteem ning seotakse see uuendatud koolituslubade süsteemiga.
5. Kutseõppurite toetuste süsteemi arendamine **(TF)**, riskirühmadele järjekindel õppimisvõimaluste ja tugiteenuste laiendamine kutsehariduses. Tulemus: õppe kättesaadavus on tagatud ka majanduslikult raskematest oludest pärit õppida soovijatele, senisest paremad ja tugiteenustega kaetud õppimisvõimalused on loodud hariduslike erivajadustega õppijatele, õpi-ja kasvatus-raskustega noortele ning õppijatele kinnipidamisasutustes.
6. Kutsehariduses arendatakse rahvusvahelist koostööd vastastikuse õppimise eesmärgil. Tulemus: Eestis on kättesaadavad EL-i Elukestva õppe programmi (LLP) ja teiste rahvusvahelise koostöö programmide võimalused kutsehariduse jaoks ning neid võimalusi kasutatakse aktiivselt nii koolide kui kutsehariduse partnerite poolt, toimub Eesti kutsehariduse ja kutsete süsteemi arendamise kogemuse jagamine teistele riikidele.

1.2.2. Kutseõppeasutustes kujundatakse kaasaegne õpikeskkond, mis toetab õppurite igakülgset arengut.

1. Õppebaaside kaasajastamine **(TF)**. Tulemus: renoveeritud ja varustatud kaasaegsete seadmete ja tehnoloogiaga on 90% praktilise õppe baasidest kutseõppeasutustes.
2. Ühiselamukohtade renoveerimine ja loomine **(TF)**. Tulemus: ühiselamu kohtade arv ja kvaliteet kutseõppeasutustes tagab kutseõppe kättesaadavuse ka kutseõppeasutusest kaugemalt pärit õppida soovijatele.

3. Muude õppeotstarbeliste objektide kaasajastamine **(TF)**. Tulemus: õppekeskkond kutseõppeasutustes võimaldab viia läbi heal tasemel õpet ning materiaalse baasi kasutamine on efektiivne ning ressursse säästev.

Meede 1.3. Täiskasvanud õppijaid kaasavaks ja motiveerivaks elukestvaks õppeks võimaluste loomine.

1.3.1. Luuakse tingimused täiskasvanud õppijaid kaasavaks ja motiveerivaks elukestvaks õppeks.

1. Täiskasvanutele tasemeharidusele ja koolitusele ligipääsu suurendamine, sh tasuta õppekohtade loomine täiend- ja ümberõppeks kutseõppeasutustes, rakenduskõrgkoolides ja vabahariduslikes koolituskeskustes **(U, TF)**. Tulemus: avarduvad täiskasvanute õppimisvõimalused, tõuseb elukestvas õppes osalejate osakaal, paraneb elanikkonna konkurentsivõime.
2. Elukestva õppe populariseerimine, täiskasvanud elanikkonna teavitamine õppimisvõimalusest **(TF)**. Tulemus: suureneb inimeste teadlikkus enesetäiendamise vajadusest ja õppimisvõimalustest, koolitusse kaastakse uusi sihtgrupe, tõuseb elukestvas õppes osalejate osakaal, paraneb elanikkonna konkurentsivõime.
3. Täiskasvanute koolituse kvaliteedi ja asjakohasuse parandamine, sh koolitajate koolitus, õppekavade arendus, tööalase koolituse tellimuse esitamise meetodika väljatöötamine VÕTA edasiarendamine jmt **(U, TF)**. Tulemus: täiskasvanutele pakutav õpe on kvaliteetne, koolitustemade valikul ning koolituse läbiviimisel osatakse arvestada õppija, tööturu ja ühiskonna vajadusi.

1.3.2. Arendatakse välja riiklik kvalifikatsioonisüsteem tööturu vajaduste kaardistamiseks, haridustasemete ja õppe tulemuste kirjeldamiseks ning õppurite mobiilsuse edendamiseks.

1. Riikliku elukestva õppe kvalifikatsiooniraamistikute rakendamine, sh kutsete süsteemi kontseptsiooni väljatöötamine ja rakendamine, ECVETi rakendamine, kutsestandardite uuendamine, kutsete süsteemi kvaliteedi parandamine **(U, TF)**. Tulemus: selgemad ja omavahel võrreldavad kvalifikatsioonid ja karjääriskemid aitavad kaasa inimeste täiend- ja ümberõppele.
2. Kutsetegevuste klassifitseerimispõhimõtete kaasajastamine, sh kutsetegevuste prognoosiuuringute meetodika väljatöötamine ja uute klassifitseerimispõhimõtete alusel kutsete kataloogi koostamine **(U, TF)**. Tulemus: paraneb kutsestandardite ja õppekavade tööturul nõutud oskustele vastavus.
3. Kutseomistamise süsteemi arendamine, sh VÕTA-põhise kutseomistamise rakendamine, osakvalifikatsioonide omistamise käivitamine, kutseksamite arendamine, kutseomistamise võimaluste laiendamine, Europassi arendamine **(U, TF)**. Tulemus: avarduvad inimeste võimalused oma teadmiste ning oskuste tunnustamiseks nii Eestis kui rahvusvaheliselt, paraneb konkurentsivõime.

Meede 1.4. Kaasaegse ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestava kvaliteetse kõrghariduse omandamiseks võimaluste loomine.

1.4.1. Eesti kõrghariduse strateegia rakendusplaani täitmine.

1. OECD soovitude rakendamine kõrghariduse rahastamisel **(TF)**. Tulemus: Alates 2009. a rahastamise aluseks olevate koefitsientide arvu kahandamine, jooksvate väiksemamahuliste investeeringute arvestamine baasmaksumusse, riikliku koolitustellimuse esitamine tervikliku ja aruandluskohustust sisaldava tulemuslepinguna ning kõrghariduse valdkonna hariduskulude lähenemine OECD riikide keskmisele.
2. Kõrgkoolidele koolitusloa väljastamise protsessi läbiviimine ning diplomite riikliku tunnustamise põhimõtete uuendamine **(TF)**. Tulemus: Kõrghariduse Hindamise Nõukogu ja Akrediteerimiskeskuse tegevuspõhimõtete uuendamine, mis on eelduseks sõltumatu Euroopa

kvaliteediagentuuride registrisse pääsemiseks 2009. a. Kõik kõrgkoolid väljastavad alates 2011. a oma lõpetajatele ainult riiklikult tunnustatud diplomeid.

3. Doktorioppe õppekohtade arvu tõstmine ning doktorantidele elu-, töö- ja õppetingimuste parandamine läbi uue doktorantide rahastamismudeli rakendamise **(TF)**. Tulemus: Doktorioppe lõpetajate arvu kasv igal õppeaastal, eesmärgiga jõuda 2011. aastaks vähemalt 250 doktorandi lõpetamiseni.
4. Võimekatele üliõpilastele võrdsete võimaluste loomine ligipääsuks kõrgharidusele ja pühendumiseks õppetööle sõltumata nende sotsiaal-majanduslikust olukorrast **(TF)**. Tulemus: õppetoetuste parem kättesaadavus ja vastavus üliõpilastele vajadustele.
5. Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia aastateks 2006-2015 eesmärkide täitmine **(TF)**. Tulemus: Üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsuse kasv ning erinevate mobiilsusskeemide laienemine, sh doktorioppes semestri läbimine välisriigis.
6. Programmide rakendamine, mis toetab õppeasutuste koostöövõrgustike tugevdamist õppekavaarenduse läbiviimisel ja hindamisel (sh ühisõppekavade loomine), samuti e-õppe edendamises ning VÕTA põhimõtete rakendamises. Tulemus: Õppejõudude koolituse kvaliteedi ja mahu kasv, uuringute ja analüüsides tulemuste rakendamine arendusprotsessis ning õpi- ja karjäärinõustamise teenuse kättesaadavuse paranemine õppijale.
7. E-õppe ning Tiigriülikool+ programmi kaudu kõrgkoolide IKT-alase kompetentsi arendamine **(TF)**. Tulemus: IKT erialade tugevnemine, Eesti e-ülikooli ning e-rakendusülikooli projektide rakendumine.
8. Kõrghariduse õppekeskkonna kvaliteedi parandamine **(TF)**. Tulemus: Toimub kõrghariduse infrastruktuuri arendamine investeeringute kava, teadusaparatuuri ja seadmete rahastamise meetme ning muude vahendite ja meetmete raames.
9. Toetatakse avalikku teenust pakkuvate ülikoolide struktuuriüksuste kulude katmist **(TF)**. Tulemus: Arstiõppe kliinilise osa läbiviimise tagamine õppekliinikumis ning avalikku teenust pakkuvate ülikoolide raamatukogude tegevuse jätkusuutlikkus.

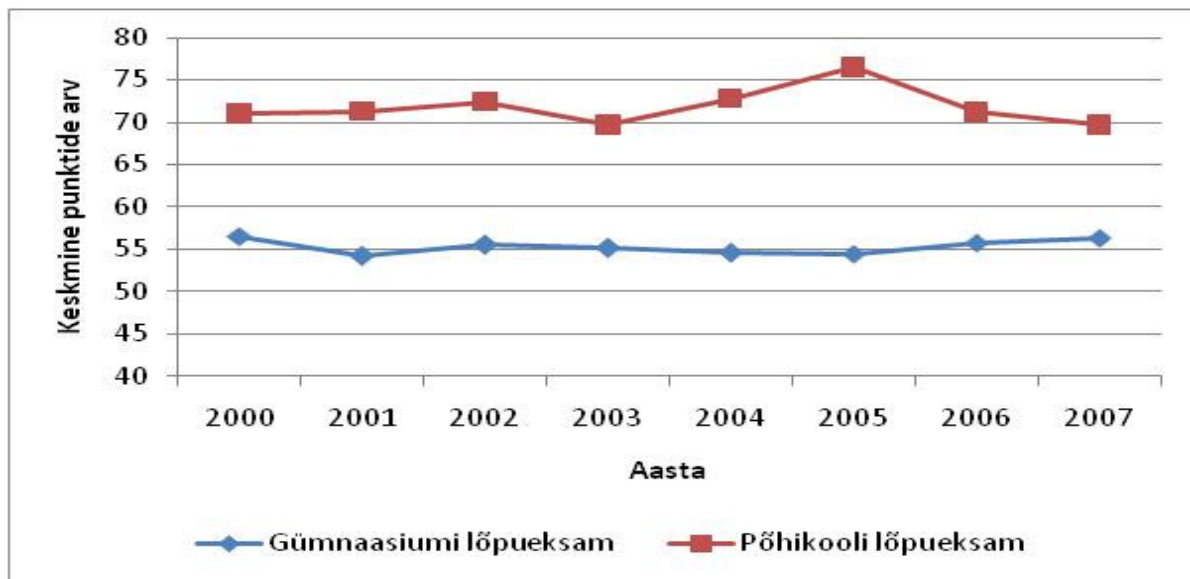
1.4.2. Õpetajakoolituse arendamine ülikoolides

1. Kutseasta rakendamine algaja õpetaja toetuseks. Tulemus: Õpetajana tööd alustavad noored jätkavad koolis töötamist ka peale esimest kolme tööaastat.
2. Õpetajakoolituse ja haridusteaduse arendamine ülikoolides **(TF)**. Tulemus: Õpetajakoolituse läbiviimise põhimõtted ja juhtimine ühtlustuvad, arvestatakse haridusasutuste vajadusi ning luuakse üliõpilastele paindlikud õppimisvõimalused. Valdkondliku haridusteaduste doktorikooli loomine toetab doktorioppe lõpetajate arvu kasvu.
3. Õpetajakoolitust pakkuvate kõrgkoolide ja koolide koostöö arendamine. Tulemus: Toimub õpetajaid koolitavate kõrgkoolide ja koolide vahel tõhus koostöö, täiustatud on õpetajakoolituse praktika sisu ja korraldust ning loodud koolipoolsete juhendajate koostöövõrgustik ülikoolipoolsete juhendajatega.
4. Õpetajakoolituse õppekavade pädevuskesksuse tugevdamine. Tulemus: Uuendatud õppekavad, mis on vastavusse viidud kutsestandardis kirjeldatud pädevustega.
5. Valdkondlike õpetajakoolituse õppekavade väljaarendamine **(TF)**. Kasvaval määral võimaluste loomine töötavate õpetajate paindlikuks ümber- ja täiendõppeks. Tulemus: 2009. aastaks on 95%-l õpetajaist nõutav kvalifikatsioon.

2.2 Tegevusvaldkond: Keel

2.2.1 Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas

Üleilmastumise ja avatud infoühiskonna mõjul on osades tegevusvaldkondades vähenenud eesti keele kasutamine, millega on kaasnenud eesti keele kui emakeele oskuse ja maine langus. Statistika osas on emakeele oskuse taseme puhul võimalik välja tuua põhikooli ja gümnaasiumi eesti keele kui emakeele lõpueksamite keskmine punktisumma (joonis 1). Selle tase viimastel aastatel on gümnaasiumi lõpueksami osas püsinud suhteliselt stabiilsena, kuid põhikooli lõpueksami keskmine tulemus on viimastel aastatel langenud. Gümnaasiumilõpetajate keeletaseme keskmine on aastaid püsinud soovitud ja vajalikust ühtlaselt madalamal. Põhjuseid on mitmeid. Jätkuvalt on prioriteetne ja aktuaalne küsimus, kuidas mõõta eesti keele õppimist, õpetamist ja nende tulemust.

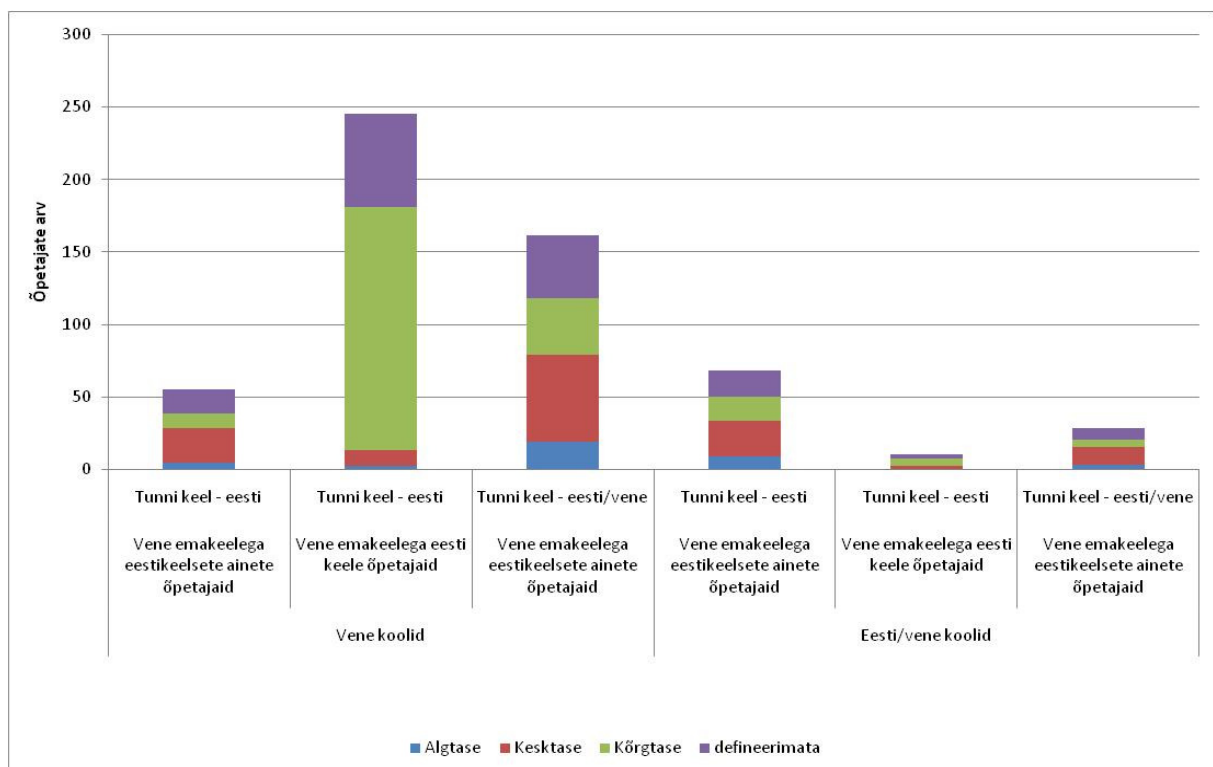
Joonis 1. Põhikooli- ja gümnaasiumi eesti keele kui emakeele lõpueksamite keskmine tulemus 2000 – 2007 aastatel.

Kasvab vajadus tegeleda aktiivselt eesti keele mainekujundusega ning eesti keele teadus- ja tehnoloogiakeele arendamise toetamisega. Eesti keele säilimise seisukohast on oluline, et see oleks Eestis kõikides avaliku elu valdkondades peamine ühine suhtluskeel. Samuti on oluline eesti keele tutvustamine ja keeleõppevõimaluste loomine Euroopa Liidu riikides, kuivõrd tegemist on ühe liikmesriigi keelega. Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) eestvõttel ning rahastamisel koostöös Eesti keelenõukoguga valminud „Eesti keele arendamise strateegia” (2004-2010) (EKAS) on valdkonna strateegiliseks alusdokumendiks. Strateegiale tuginedes on HTM-i eestvõtmisel välja töötatud mitmed olulised riiklikud programmid, nt Eesti keele keeletehnoloogiline tugi, eestikeelsete kõrgkooliõpikute programm, terminoloogiaprogramm ja koostamisel väärtusarenduse programm.

Globaliseerumise ja Euroopa lõimumise kontekstis omab üha suuremat tähendust nn pehme diplomaatia – oma keele ja kultuuri tutvustamine väljaspool kodumaa piire. Saavutusena saab välja tuua, et HTM ja selle juures tegutsev Eesti keele välisõppe nõukogu on vastavalt „Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe programmile” (2005-2010) arendanud eesti keele ja kultuuri akadeemilist välisõpet, mida toetatakse rohkem kui 30s maailma erineva riigi kõrgkoolis, sh 6 Eestist saadetud lektoriga. Igal aastal uue õpetuskoha avamisega kaasneb ka lektorite arvu suurenemine. HTM on viimaste aastate jooksul avanud eesti keele lektoraadid paikades, kus Eesti huvid seda nõuavad. Lisaks akadeemilisele õppele toetatakse keeleõpet teistes riikides (Venemaa, Ukraina, Läti, Rootsi, Soome jpt) asuvates eesti koolides ja

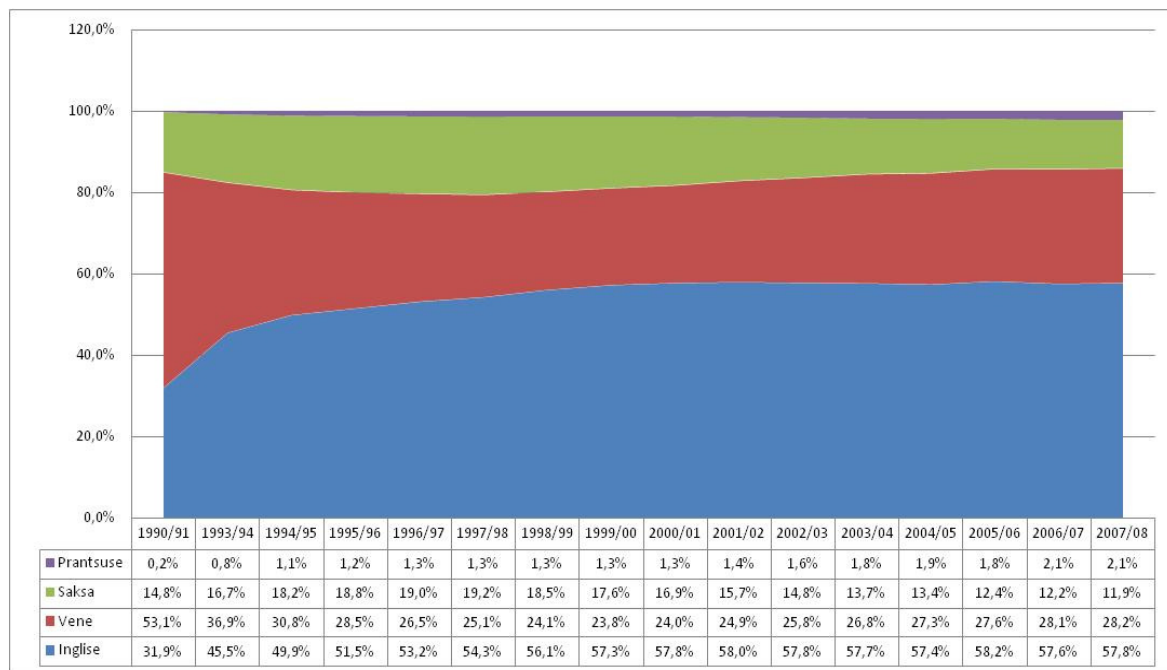
kogukondades. HTM on saatnud õppematerjale välismaal eesti keelt ja/või eesti keeles õpetavatele koolidele ning ülikoolidele. Rahvuskaaslaste programmi kaudu nähakse ette vahendid välis-Eesti arhiivmaterjalide kättesaadavaks muutmise kõrval ka eesti keele õppe toetamiseks rahvuskaaslaste hulgas, suunates peatähelepanu eesti kogukondadele Lääne-Euroopa riikides. Kasvab Eesti juurte ja keeleoskusega noorte arv, kellele tagatakse õppimisvõimalus Eesti kõrgkoolides ja kutseõppeasutustes (2008. a 8 uut stipendiaati).

Eesti riigi keelepoliitika tulemusena ei ole aktiivse keeleoskusega eestivenelaste hulk oluliselt suurenenud. Paranenud on kuni 30-aastaste noorte eesti keele oskus. Kuid vanemaaliste, eriti Venemaa või muu kodakondsusega, ja valdavalt venekeelses keskkonnas (Ida-Virumaa linnades) elavate venelaste aktiivne eesti keele oskus ja nende endi hinnang oma keeleoskusele ei ole muutunud. Riiklikus programmis „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000–2007” oli haridusvaldkonna peamise sihtgrupina määratletud lapsed ja noored. Järgmistel aastatel (riiklik programm Eesti lõimumiskava 2008-2013) nõuab lisaks nende tähelepanu ka täiskasvanute, sealhulgas vene õppekeele koolide õpetajate sihtgrupp, kuna osa vene emakeelega eestikeelsete ainete (sh eesti keele) õpetajatest vene õppekeele koolides ei oska nõuetele vastavalt eesti keelt. Joonisel 2 on välja toodud vene emakeelega õpetajate arvud vene õppekeele koolides (kus õpetajaid oli 2007/08 õppeaastal kokku 2763) ja eesti/vene õppekeeltega koolides (2007/08 õppeaastal kokku 756 õpetajat) eesti keele taseme alusel.

Joonis 2. Vene õppekeele klassides/koolides töötavate eesti keele ja eestikeelsete ainete õpetajate riigikeele valdamise tase.

Kaasajal on üheks oluliseks võtmekompetentsuseks võõrkeelteoskus. Eesti ühiskonnas on teadvustunud vaid ühe võõrkeele – inglise keele – oskuse tähtsus, kuid see ei ole tänapäeva avatud maailmas enam piisav. Samuti ei ole ainult ühe võõrkeele tähtsustamine kooskõlas euroopalike mitmekeelsuse väärtustamise põhimõtetega (EK soovitusetega). Andmed keeleõppe kohta Eesti üldhariduskoolides näitavad, et kuigi Eestis on viimastel aastatel taas varasemast veidi rohkem asunud õppima vene keelt, on see kasv tulnud tõenäoliselt pigem saksa kui inglise keele õppijate arvelt (joonis 3). Samal ajal on kasvanud prantsuse keele õppijate arv, moodustades 2007/08 õppeaastal 3% kõigist vähemalt üht võõrkeelt õppijatest.

Joonis 3. Võõrkeelte õppijate suhtarvud (%) Eesti üldhariduskoolides 1990/91 ja 1993/94 – 2007/08 õppeaastatel.

Kõigi keelte puhul on nende esimese keelena õppijate arv vähenenud viimase nelja õppeaasta lõikes. Samas teise keelena õppijate arvud on kasvanud vene, inglise ja prantsuse keele osas viimasel kolmel aastal, mis võib olla märk sellest, et õpilased on vähehaaval hakanud enam väärtustama rohkem kui ühe võõrkeele õppimist. Selle tendentsi süvenemist tuleb toetada.

õ-a	Inglise				Vene				Saksa				Prantsuse			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
2004/05	127664	22681	1169	2	2370	66373	3385		10784	16528	7997	52	1992	939	1983	275
2005/06	102517	30965	1283	13	1938	60006	2543	8	7538	12565	8516	72	1662	674	1764	90
2006/07	102071	30847	1088		1306	61832	2353	3	6401	12080	9874	80	1729	705	2234	142
2007/08	100285	30919	915		1560	61840	2086	4	5297	11953	9890	89	1740	738	2142	149

Tabel 1. Võõrkeelte (inglise, saksa, vene, prantsuse) õppijate arv I, II, III ja IV võõrkeelena 2004 – 2008 õppeaastatel.

Lisaks vajadusele osata ja väärtustada erinevaid võõrkeeli, sh naaberkeeli ning keelelist mitmekesisust, on probleemiks ka oskuse puudumine hinnata oma võõrkeel(t)e oskuse tegelikku taset Euroopa Nõukogu 6-astmelisel skaalal (Euroopa keeleõppe raamdokumendi alusel).

HTM-i algatusel on välja töötatud võõrkeelte strateegia, mille aluseks on EL eesmärk - iga kodanik valdab emakeele kõrval kahte võõrkeelt. Selle tagamiseks nähakse vahendid ette strateegia rakenduskavas. Eestindatud on Euroopa keeleõppe raamdokument, mis on aluseks võõrkeele õppekavade, eksamite ja õpikute arendamiseks terves Euroopas ja laiemaltki. Samuti on välja arendatud ja Euroopa Nõukogu poolt kinnitatud Euroopa keelemapi Eesti variant. Eesti keele oskustasemed kirjeldatakse vastavalt EN raamdokumendile, mis eeldab uute keeleoskuste tasemetele vastavate eksamite arendust.

Kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas:

1. Teatud tegevusvaldkondades on vähenenud eesti keele kasutamine, millega on kaasnud eesti keele kui emakeele oskuse ja maine langus.

2. Aktiivse eesti keele oskusega mitte-eestlaste osakaal elanikkonnas väheneb liiga aeglaselt, mis ei taga neile efektiivseid võimalusi konkureerida tööjõuturul.
3. Eesti ühiskonnas on teadvustunud vaid ühe võõrkeele – inglise keele – tähtsus, mis ei ole globaliseerivas maailmas toimetulekuks piisav.

2.2.2 *Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed*

Eesmärk: Eesti keel on pidevalt arenev kultuurkeel ja Eestis väärtustatakse mitmekeelsust

Indikaator	Selgitus	Praegune tase, %	Soovitud tase, %
Keskhariduse omandanud noorte emakeele (eesti keele) oskus (gümnaasiumi lõpuksami keskmine hinne)	Gümnaasiumi eesti keele emakeelena (kuni 2011. aastani kirjand) lõpuksamil osalenute keskmine tulemus punktides	2004 54,5 2005 54,5 2006 55,8 2007 56,5	2009 >57 2012 >60
Eesti keele tasemeeksami sooritanute osakaal	Eesti keele tasemeeksami (algtaase, kesktase, kõrgtase) sooritanute osakaal eksamil käinute üldarvust	2005 55,5 2006 52,5 2007 49,2	2009 53 2012 55
Keskhariduse omandanud noorte võõrkeeleoskus (gümnaasiumi lõpuksamite keskmine hinne võõrkeeltes)	Gümnaasiumi lõpuksamil osalenute neljas A- ja B-võõrkeeles (inglise, vene, prantsuse ja saksa keel) saadud keskmise hinde kaalutud keskmine.	2004 66,9 2005 72,2 2006 65,7 2007 69,2	2009 68 2012 70,5

Meede 2.1 Keelevaldkonna strateegiate ja programmide rakendamine.

2.1.1. Arendatakse ja väärtustatakse eesti keelt kui emakeelt ning selle kasutamist.

1. Eestikeelsete kõrgkooliõpikute programmi rakendamine **(TF)**. Tulemus: Igal aastal toetatakse 5-8 eestikeelse kõrgkooliõpiku ilmumist.
2. Oskussõnavara programmi rakendamine. Terminisõnastike väljaandmine (sh haridusterminoloogia sõnastiku ja eesti keele piltsõnastiku koostamise jätkamine) **(TF)**, terminoloogiaõppe käivitamine TLÜs **(U)**, terminisõnastike virtuaalse kättesaadavuse laiendamine, üliõpilaste ja õppejõudude terminoloogiaalaste sihtstipendiumide määramine **(TF)**. Tulemus: Säilib ja areneb eestikeelne erialakeel, oskussõnavara, eesti oskuskeel vastab teadustöö ja –suhtluse vajadustele.
3. Keelenõutegevus **(TF)**. Tulemus: Telefonikeelenõu jätkumine ja keelenõu/hoolde alase tegevuse laiendamine.
4. Eesti eurokeelehooldesüsteemi arendamine ning EL institutsioonides töötavate eesti keele tõlkide välja- ja täiendusõppe toetamine **(TF)**. Tulemus: Tagatud on adekvaatne ja heatasemeline eurodokumentide tõlge.
5. Riikliku väärtusarendusprogrammi koostamine ja käivitamine **(U, TF)**. Tulemus: Loodud on eeldused riigi põhiseaduslike kohustuste – eesti rahvuse, kultuuri ja keele – säilitamiseks.

6. Eesti kultuuri- ja keelepäevade korraldamise toetamine välismaal **(U, TF)**. Tulemus: Viiakse läbi eesti keele ja kultuuripäevi välisriikides, valmib rändnäitus koos näitusekataloogiga, valmistatakse ette eesti keele püsiekspositsioon.
7. Keeleteemaliste auhindade välja andmine (Keeletegu 2009/10/11/12 ning Wiedemanni keeleauhind) **(TF)**. Tulemus: Iga-aastane avalik tunnustus tublimale keeleteadlasele ja keelevaldkonna arendajale.
8. Rahvuskaslaste programmi rakendamine **(TF)**. Tulemus: välis-eesti arhiivides ja eravalduses olevate materjalide säilimine on kindlustatud, toetatakse eesti keele õpet kogukondades ja eesti juurtega välismaalaste õppimist Eestis (igal aastal 8-10 noort).
9. Eesti keele akadeemilise välisõppe programm **(TF)**. Tulemus: Eesti keele ja kultuuri lektorid jätkavad tööd välismaal.

2.1.2. Toetatakse muukeelse elanikkonna eesti keele õpet.

1. Eesti keele tasemeeksami arendus, mille tulemusena valmib EN raamdokumendi nõuetele vastav mõõtmisvahend kõikidel keeleoskustasemetel ja eesti keele tasemeeksamite süsteem vastab rahvusvahelistele standarditele **(U, TF)**. Tulemus: Eesti keele tasemeeksamite süsteem vastab rahvusvahelistele standarditele. Eestil on võimalus võrrelda oma keeletasemeid Euroopa Liidu teiste riikide keeletasemetega.
2. ESF programmi „Keeleõppe arendamine 2007 - 2010” rakendamine **(TF)**. Tulemus: Kõigile Eesti elanikele võrdsete võimaluste loomine hariduse omandamiseks ja tööturul toimimiseks sõltumata emakeelest, vanusest, rahvusest.
3. Keeleõppekulude hüvitamine kodakondsuse saamiseks ja isikutele, kes on sooritanud määratud tähtajal nõutaval tasemel eesti keele eksami **(TF)**. Tulemus: Paindlikud võimalused keeleõppeks. Muukeelsele elanikkonnale on tagatud võrdsed võimalused haridus- ja tööjõuturul.

2.1.3. Väärtustatakse mitmekeelsust

1. Eesti võõrkeelte strateegia rakendamine. Eesti keele kui teise keele ja võõrkeeleõpetajate koolitamine Euroopa keeleõppe raamdokumendi, keeleoskustasemete hindamise ja Euroopa keelemapi teemal **(TF)**, arendatakse Euroopa keelemapi uusi mudeleid uutele sihtrühmadele vanuses 15+ jne **(U)**. Tulemus: Mitmekesised kvaliteetsed võõrkeelte õppimise võimalused, mis lähtuvad Eesti riigi vajadustest.
2. Rahvusvahelised keeleüritused Eestis **(TF)**. Tulemus: Kasvab Eesti tuntus välismaal ja avarduvad Eesti spetsialistide teadmised keelevaldkonnast.
3. Rahvusvahelistes keeleuuringutes, testides ja tasemetöodes osalemine **(U, TF)**. Tulemus: Olemas on kindlad ja võrreldavad andmed kõigi ELi liikmesriikide õppurite kommunikatiivsete oskuste kohta, mis aitab kaasa Eesti keeleõppe paremale korraldamisele.
4. Rahvusvaheliste keeleinstitutsioonide töös osalemine **(TF)**. Eesti jätkuv osalemine Euroopa Nõukogu Grazi Nüüdiskeelte Keskuse töös ja mitmekeelsuse võrgustiku töös. Tulemus: Eestil on olemas uus ning põhjalik teave Euroopa Nõukogu keeleprojektidest.
5. Sugulasrahvaste keele ja kultuuri arengu toetamine, s.o *Hõimurahvaste programm* **(TF)**. Tulemus: tugevneb ja laieneb hõimurahvaste vaheline koostöö.

2.3 Tegevusvaldkond: Noored

2.3.1 Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas

Noorte kaasamine ning neile oma oskuste arendamiseks, töötamiseks ja aktiivseks ühiskonnas osalemiseks soodsate tingimuste loomine on oluline tegur Eesti majandusliku ja sotsiaalse arengu jätkumisel. Üleilmastumise, teadmistel põhineva majanduse ja vananeva ühiskonna kontekstis on tähtis, et igal noorel oleks võimalus oma potentsiaali kasvatada. Kuigi üldised majanduslikud ja sotsiaalsed tingimused (isikuvabadus, julgeolek, majanduslik heaolu jms) on Eestis järjest paranenud, ei saa paljud noored sellest siiski osa. Noorte sotsiaalset tõrjutust tuleb aga vältida, sest sellel on pikemas perspektiivis tõsised sotsiaalsed ja majanduslikud tagajärjed, kuna noorte arv ja suhteline osakaal elanikkonnast on langemas (tabel 1).

	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Noorte koguarv	415 230	409 254	404 556	396 549	386 445	373 994	359 613	352 314	345 590	337 756	330 108	321 557	313 912
Noorte osakaal rahvastikus (%)	28,1	28,7	29	28,9	28,4	27,7	26,7	26,2	25,8	*	*	*	*

Tabel 1. Noorte (7-26 aastased) arv Eestis ja osakaal elanikkonnast. Prognoos 2008-2012.

Väljakutsed, millega tänapäeva noored silmitsi seisavad, on keerulised ja mitmetahulised. Noore jaoks toob see kaasa vajaduse omandada mitmekesiseid oskusi, teadmisi ja kogemusi ning teha edasise elu osas olulisi valikuid üha varasemas eas. Järjest olulisemaks muutub võimalus omandada vajalikke teadmisi ja oskusi lisaks formaalharidusele ka mitteformaalses keskkonnas, st noorsootöös. Vabatahtlik tegevus ja kaasatus noorsootöös annab väärtusliku õppimiskogemuse, mis võimaldab lihtsustada noorte üleminekut haridussüsteemist tööturule²⁷. Eesti noore jaoks on olemas võimalused osaleda noorsootöös avatud noortekeskustes, huvikoolides, noorteühingutes, noortelaagrites. Siiski ei ole noorte kaasatus ühtlane vanusgruppide lõikes: huvikoolides osalemine väheneb alates vanusegrupist 15-19²⁸, osalus huvitegevuses väheneb märgatavalt gümnaasiumiastmes ja vanusegrupis 19-26²⁹; avatud noortekeskuste tegevustes on kõige aktiivsemalt kaasatud vanusegrupp 12-16, projektide juhtimisega avatud noortekeskustes tegelevad aga sagedamini poisid vanusegrupis 17-21³⁰; noortelaagrite tegevus on suunatud valdavalt sihtgrupile 7-15; noorteühingute puhul on 10 suurema üleriigilise organisatsiooni liikmeskond valdavalt kooliõpilaste vanusegrupis (7-19)³¹. Samuti erinevad kättesaadavuse võimalused piirkonniti³² (joonis 1). Jooniselt võib näha, et statistiliselt on noorsootöö kättesaadavus kõige parem Hiiumaal, kus üks noorsootööasutus saab tegeleda keskmiselt kõige väiksema arvu noortega. Samas on kõige kehvem noorsootööga kaetus Raplamaal ja Ida-Virumaal. Kui Hiiumaal on üks noorsootööasutus 256 noore kohta, siis Ida-Virumaal on üks asutus 859 noore kohta ning Eestis keskmiselt üks asutus 540 noore kohta.

²⁷ The Socio-economic Scope of Youth Work in Europe. Institut für Sozialarbeit und Sozialpädagogik. 2007

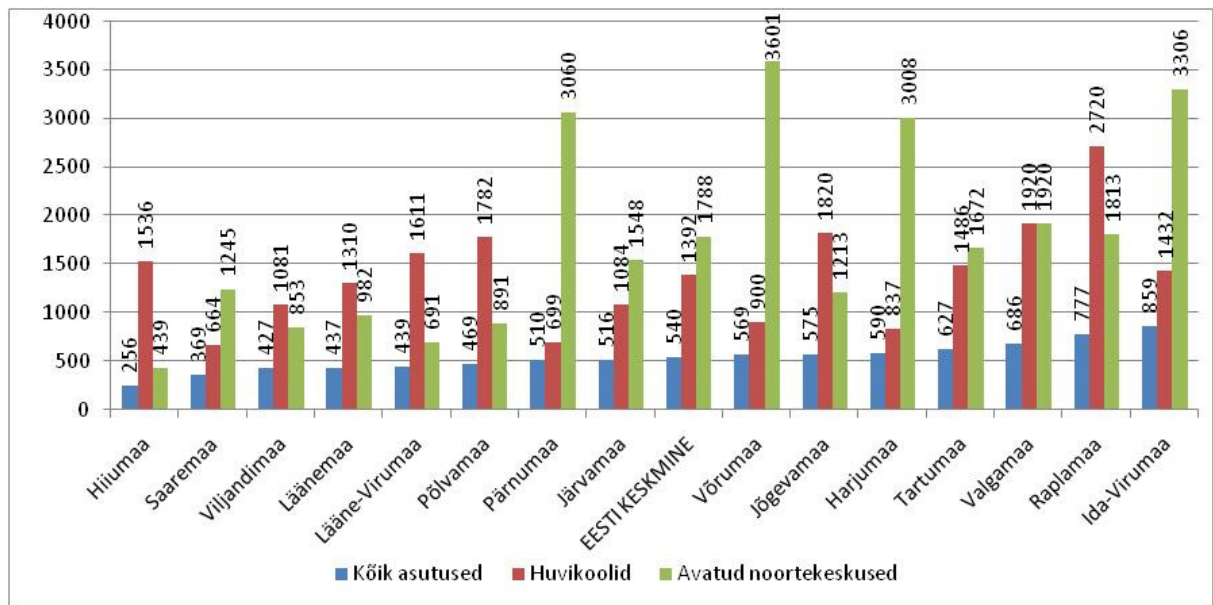
²⁸ Vanemate suhtumine laste ja noorte huviharidusse. OÜ Uuringukeskus Faktum. 2006.

²⁹ Huvialaharidus ja huvitegevus. Maaelu arengu instituut. 2005

³⁰ Avatud noortekeskuste olukorra kaardistamise uuring. OÜ Mindpark. 2005

³¹ Eestis tegutsevate noorteorganisatsioonide ja noorteorganisatsioonide katusorganisatsioonide uuring. Eesti Noorsoo Instituut. 2005.

³² Huvialaharidus ja huvitegevus. Maaelu arengu instituut. 2005; Avatud noortekeskuste olukorra kaardistamise uuring. OÜ Mindpark. 2005

Joonis 1. Noori ühe noorsootöösutuse kohta maakonniti³³

Noorsootöösse kaasatuse osas on seega oluline suunata tähelepanu võimaluste suurendamisele vanusegruppide ja piirkondade lõikes, pidades samas silmas ka tegevuse mitmekesisust, mis suurendab samuti erinevate sihtgruppide kaasatust.

Et nõustada ja toetada kõiki noori sellise haridustee valimisel, mis aitaks tulevikus tööd leida ja seega vältida vastuolude tekkimist valitud eriala ja tööturu nõudluse vahel, on oluline tagada karjääriteenuste ja noorteinfo kättesaadavus. 25% 15-19 aastastest noortest ja 33% üliõpilastest Eestis hindab karjääriteenuste ja noortealase info kättesaadavust pigem keeruliseks ja on teadmatuses, kuhu karjääriteenuste-alase info saamiseks pöörduda³⁴. Sellise olukorra muutmisele on vaja pöörata täiendavat tähelepanu.

Noorte osalemine demokraatlikes institutsioonides ja pidevas dialoogis poliitikakujundajatega on tähtis meie kodanikuühiskonna toimimise ja noorte inimeste elusid mõjutavate poliitikate jätkusuutlikkuse seisukohalt. Samas peavad ka noored ise suhtuma vastutustundega haridusse, tervisesse, tööellu integreerumisse ja ühiskonnas osalemisse. Siinkohal on noorteühingutel tähtis roll noorte kaasamisel sotsiaalellu ja dialoogi poliitikakujundajatega. Eesti noorte organisatoorne aktiivsus ei ole viimase 6 aasta jooksul märkimisväärselt tõusnud³⁵, mis tähendab, et suur osa noortest jääb jätkuvalt kõrvale ühingute laienevatest võimalustest osaleda erinevate poliitikate kujundamisel. Olulist tähelepanu peaks seega pöörama noorteühingute liikmeskonna suurenemise toetamisele ning kaasata tuleks samuti väiksemate võimalustega noored ning need noored, kes ei ole kusagil aktiivselt kaasatud.

Muutuvad väljakutsed noorte kujunemisteel toovad kaasa vajaduse arendada noortega töötavate spetsialistide (kokku ligi 6000³⁶) professionaalsust ja noorsootöö kvaliteeti laiemalt. Üle 60% noorsootöötajatest Eestis omab kõrgharidust, kuid erialane haridus nendest on 25%-l. Seejuures 24% noorsootöötajatest on omandanud viimase eriala nõukogude perioodil. Kuigi noorsootöötajate koolitusaktiivsus on üsna kõrge, on koolituste ja valdkonna muutuvate vajaduste seos puudulik. Nii toob 60% noorsootöötajaist välja vajaduse erialaste metodika-alaste koolituste järele³⁷. 2006. aastal kehtestatud noorsootöötaja kutsestandard võimaldab kavandada noorsootöötajate koolitusi lähtudes tööks vajalikest pädevustest ning kaasaegse noorsootöö arengutest. Lisaks noorsootöötajate koolitusvõimaluste

³³ Kõik asutused – huvikoolid, avatud noortekeskused, teavitus- ja nõustamiskeskused, noorte nõustamiskeskused, karjääri- ja nõustamiskeskused

³⁴ Karjääriteenuste süsteemi arendamise lähteuring. TS Emor. 2006

³⁵ Noorte kodanikukultuur muutuvus ühiskonnas. Tallinna Ülikool. 2006.

³⁶ The Socio-economic Scope of Youth Work in Europe. Institut für Sozialarbeit und Sozialpädagogik. 2007

³⁷ Pädevused ja nende arendamine noorsootöö valdkonnas: Eesti noorsootöötajate professionaalne taust. Tallinna Ülikooli Haridusuuringute Instituut. 2005

arendamisele on noorsootöös teenuste kvaliteedi tõstmisel olulisel kohal tulemuslikkus ja arengut kirjeldavate indikaatorite olemasolu. Tihedam koostöö noortepoliitika ja teiste noori mõjutavate poliitikavaldkondade vahel koos noortele suurema tähelepanu pööramisega nendes poliitikavaldkondades on abiks noorte probleemide tõhusamal käsitlemisel.

Euroopa Noortepaktiga võtsid liikmesriigid endale kohustuse pöörata erilist tähelepanu noortele Lissaboni strateegia raames. Selle elluviimiseks on vaja kõigi huvirühmade (poliitikakujundajate, tööturuorganisatsioonide ja haridusasutuste, ettevõtjate, noorsootöötajate, teadlaste, perekondade ning noorte heaks ja noortega töötavate organisatsioonide) protsessis osalemist ja omavahelist koostööd.

Kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas:

1. Noorsootöös kaasatuse võimalusi ei ole piirkonniti ega vanusegrupiti piisavalt.
2. Noortel ei ole piisavalt informatsiooni ja karjääriteenused ei ole kõigile kättesaadavad.
3. Kuigi kuuluvus ühingutesse suurendab noorte kodanikukompetentsust ja -hoiakuid, on noorte kaasatus noorteühingute tegevusse jätkuvalt vähene.
4. Noortega töötavatele spetsialistidele ei ole piisavalt kättesaadavad koolitusvajadustele vastavad koolitused. Vähesed võimalused noorsootöö kvaliteedi mõõtmiseks ei toeta töö tulemuslikkuse analüüsi ja arengut.
5. Noorte heaks ja noortega töötavate institutsioonide omavaheline koostöö ja koostöö noore endaga on puudulik. Koostöövõrgustikud kohalikul, regionaalsel ja riiklikul tasandil ei toimi piisavalt tõhusalt.

2.3.2 Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed

Eesmärk: noorsootöö üldeesmärk on tagada noore isiksuse mitmekülgse arengu võimalused läbi noorsootöö mitmekesisuse, kättesaadavuse ja kvaliteedi suurendamise.

Eesmärgi indikaatorid:

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Soovitav tase
Noorte kaasatus noorsootöös	Noorsootöösse kaasatud (huvitegevusi harrastavate, noorteühingutesse kuuluvate ning avatud noorsootöökeskusi või teavitamis-nõustamiskeskusi aktiivselt külastavate) noorte (7-26.a) osakaal eagrupidist.	2005 42%	2009 45% 2012 60%
Noorte osalus noorsooühingutes	Noorteühingute liikmeskonda kuuluvate noorte osakaal 7-26-aastaste vanusegrupist	2004 3% 2005 3,5% 2006 4% 2007 4,1%	2009 4,3% 2012 4,6%
Renoveeritud noorsootöösasutused	Struktuuritoetuste abil renoveeritud/ehitatud avatud noortekestuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ning huvikoolide osakaal nende koguarvust (460 tk).	2006 3% 2007 3%	2009 5% 2012 10%

Meede 3.1. Mitmekülgsete noorsootöö võimaluste tagamine ning noorte huvide ja vajadustega arvestamine.

3.1.1. Noorsootöö kvaliteedi ja noorsootöötajate professionaalsuse tõstmine.

1. Noorsootöötajate täiendkoolituse ja tasemeõppe võimaluste mitmekesistamiseks, kättesaadavuse suurendamiseks ja kvaliteedi arendamiseks riikliku programmi käivitamine Euroopa Sotsiaalfondist

rahastatava programmi raames **(TF)**. Tulemus: Noortega töötavatele spetsialistidele on kättesaadav kaasaegne ja kvaliteetne tasemeharidus ja täiendkoolitus, mis toetab kvaliteedi suurenemist noorsootöös.

2. Kvaliteedi mõõtmiseks ja hindamiseks väljatöötatud süsteemi alusel indikaatorite seire ning kvaliteedi hindamise riikliku programmi käivitamine ESF tõukefondide programmi raames **(TF)**. Tulemus: noorsootöö kvaliteeti hinnatakse, toimub indikaatorite ülevaatamine ning täiendamine; kogutakse regulaarselt andmeid noorsootöö olukorra kohta ja analüüsitakse selle mõju noore arengule.
3. Noorsoo-uuringute süsteemi arendamine. Tulemus: Noorte olukord ja vajadused on teada, noorsoo-uurijate võrgustik on jätkusuutlik.
4. Noorteinfo kvaliteedi parandamiseks noorteinfot koordineerivate ja vahendavate üksuste tegevuse toetamine. Tulemus: Suurenenud on infotöötajate kompetents, koostöö noorteinfo haldamisel ja seeläbi ka noorteinfo sisu ja vormi vastavus noorte ja ühiskonna vajadustele.
5. Huvihariduse õppekavade korrastamine ja väljatöötamine ning toetuste rakendamine huvihariduse- ja tegevuse kvaliteedi suurendamiseks **(TF)**. Tulemus: Huvikoolides ja huvitegevust pakkuvates institutsioonides õpetavate huvialade mitmekesisuse suurenemine ja kvaliteedi paranemine.

3.1.2. Noorte noorsootöösse kaasatuse suurendamine ja noorsootöö teenuste kättesaadavuse parandamine.

1. Noorteühingute aastatoetuste ja projektitoetuste eraldamine. Tulemus: Suureneb noorteühingute ja nende liikmeskonna arv. Tõuseb noorteühingute pakutavate tegevuste kvaliteet ja suureneb tegevuste mitmekesisus.
2. Noorteinfo kättesaadavuse võimaluste suurendamine. Tulemus: Paraneb noorte võimalus saada infot ja nõustamist sobivaimas vormis ja võimalikult elukoha lähedal.
3. Suurendatakse HIV/AIDS-alaste teadlikkuse tõstmisele suunatud teavitamis- ja ennetustöö mahtu vastavalt riiklikule strateegiale **(TF)**. Tulemus: Suureneb noorte teadlikkus ning info seksuaaltervisega seotud teemadel on noortele paremini kättesaadav.
4. Noorte laulu- ja tantsupidude traditsiooni jätkumise toetamine **(TF)**. Tulemused: Toimuvad noorte laulu- ja tantsupeod.

3.1.3. Noorsootöö struktuuri arendamine ühtseks võrgustikuks.

1. Avatud noortekeskuste, teavitamis- ja nõustamiskeskuste ja huvikoolide projekte infrastruktuuri arendamise toetamine ERF vahendite toel **(TF)**. Tulemus: Suureneb noorte võimalus osaleda noorsootöö tegevustes.
2. Avatud noortekeskuste riiklikku programmi rakendamine **(TF)**. Tulemus: Avatud noortekeskuste infrastruktuur areneb stabiilselt.
3. Valdkondlike võrgustike ja üleriigilist koordineerimisfunktsiooni kandvate ühingute toetusprogrammi rakendamine. Tulemus: Noorte ning noorsootöötajate esindusühingute, koostöövõrgustike ning konsultatsioonikogude tegevus on jätkusuutlik.
4. Maakondlike noortekogude tegevuse toetamine koostöös maavalitsustega **(TF)**. Tulemus: Noortel on võimalus osaleda noori puudutavate otsuste tegemisel regionaalsel tasandil, suureneb noorte kaasatus otsuste tegemisse.

2.4 Tegevusvaldkond: Teadus- ja arendustegevus

2.4.1 Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas

Teadus- ja arendustegevuse tasemest ja sisust oleneb kaasajal ning kasvavalt just tulevikus majandusarengu kiirus ja jätkusuutlikkus. Uuringud näitavad, et kuni 40% tootlikkuse kasvust on seotud teadus- ja arendustegevuse (T&A) investeeringutega, mis mõjutavad positiivselt teisi majandusvaldkondi.³⁸ Olukorras, kus Eestis on majanduse investeeringupõhise kasvu faas läbi saamas, tagab ühiskonna ja majanduse jätkuva arengu ja pikaajalise konkurentsivõime sujuv üleminek kõrge tootlikkusega teadmispõhilisele majandusele. Majanduskasvu jätkumiseks vajaliku teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamise eeldusteks on esiteks süsteemne, efektiivne ja kõigi osapoolte huvidega maksimaalselt arvestav riigipoolne T&A korraldus ja teadustöö rahastamine, teiseks teadus- ja arendustegevusega tegelevate kõrgharidusega inimeste olemasolu ning nende töö tase ja sisu, kolmandaks T&A kvaliteeti ja efektiivsust tagavaks faktoriks on kaasaegne töökeskkond ning tiptasemel katsete tegemist võimaldav aparatuur.

Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu iga-aastases raportis³⁹ on Eesti puhul positiivselt märgitud uue teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia „Teadmispõhine Eesti II 2007-2013” (TA&I strateegia) ülesehitus ja ambitsioonikus, mille puhul riiklikud ressursid on koos struktuurifondide vahenditega suunatud teadus- ja arendustegevuse pikaajalisele, eesõigustatud ja süstemaatilisele arendamisele. Paranenud on ministeeriumitevaheline koostöö, tõusnud on T&A intensiivsus, erinevate meetmetega on tugevdatud teadlaste ja ettevõtete vahelist koostööd vahendavaid kompetentsikeskusi.

T&A ning innovatsiooni kulutuste efektiivsemaks kasutamiseks on sama dokument välja toonud vajaduse keskenduda selgemalt seatud prioriteetidele ning tõhusamale koostööle; vajaduse kindlustada T&A tulemuste kasutuselevõtt innovatiivsete toodete ja teenuste väljaarendamisel; vajaduse suurendada teadlaste ja inseneride arvu; ning vajaduse toetada ülikoolide ja ettevõtete tihedamat koostööd.

Vabariigi Valitsuse poolt on suurimateks eesmärkideks seatud teaduse kvaliteedi tõus, teadussaavutuste turuletoomine ning ettevõtete teadus- ja arendustegevuse investeeringute soodustamine⁴⁰.

Teadus- ja arendustegevuse rahastamine

Aastatel 2002-2006 kasvas Eesti teadus- ja arendustegevuse maht nominaalväärtuses 29% aastas, sh ettevõtlussektori teadus- ja arendustegevuse kulud kasvasid samal perioodil 41% aastas, ning need kasvud olid Euroopa Liidu 25 liikmesriigi kiireimate hulgas. Samas moodustas Eesti T&A kogumaht 2006. aastal vaid 1,14% SKPst (EL-25 keskmine 1,85%; Soome 3,45%; Rootsi 3,82%; Leedu 0,80% ja Läti 0,69% SKPst). Ettevõtete panus moodustas 2005. aastal Eesti teadus- ja arendustegevuse kulutustest 45% (EL-25 keskmine 65% (2004); Soome 71%; Rootsi 75%; Läti 41%; Leedu 20%). Eesti on Majanduskasvu ja Tööhõive Tegevuskavas ning TA&I strateegias seadnud eesmärgiks saavutada T&A tegevuste maht 2010. aastaks 1,9% ja 2014. aastaks 3% SKP-st.

„Riiklike struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007-2013” seoses saavad Eesti teadus- ja arendusasutused aastatel 2008-2015 täiendavalt üle 6 miljardi krooni välisloetuse vahendeid, mis, olles oluliseks lisaks riigi vahenditele, lubavad jätkata struktuurivahendite eelmisel perioodil alustatud TA&I infrastruktuuride kaasajastamist ning võtta kasutusele terve rea aktiivseid teadlaskarjääri edendavaid meetmeid teadlaste ja inseneride arvu suurendamiseks. Läbivaks jooneks strateegiate rakendamisel on

³⁸ Wim Kok'i töögrupi raport "Facing the Challenge. The Lisbon strategy for growth and jobs", 3.11.2004; <http://europa.eu.int/growthandjobs/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf>

³⁹ Lisbon Strategy for Growth and Jobs: 2007 Strategic Report Country – Assessment of the National Reform Programmes; <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/07/569&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

⁴⁰ Peaminister Andrus Ansipi ülevaade Rüügikogule teadus- ja arendustegevusest 18.12.2007 <http://www.valitsus.ee/?id=2853>

fokuseeritus prioriteetidele, mida toetab rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise kõrge kvaliteediga teadus- ja arendustegevuse eelistamine.

Hoides 2005-2006 aasta teadus- ja arendustegevuse kulutuste jõulist kasvutempot (45%) on võimalik jõuda püstitatud eesmärkideni 2010. ja 2014. aastal. Samas tuleb arvestada, et selle perioodi kulutuste oluline kasv avalikus sektoris on suures osas tingitud tõukefondide perioodi 2004-2006 väljamaksete kontsentreerumisest 2006. aastale. Seega on küsitav, kas järgnevatel aastatel jooksul saab sellega võrreldavat kulutuste kasvu säilitada.

Suurim teadus- ja arendustegevuse rahastaja oli 2006. aastal avalik sektor 44,6%-ga, ettevõtlussektori osakaal on samas kasvanud 38%-ni. Eesti ettevõtete keskmisest madalam osalus T&A-s võrreldes arenenud tööstusriikidega on otseselt seotud ettevõtluse struktuuriga, milles domineerivad väheste teadmiste ja oskuste mahukad tegevused. Teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni investeerimiseks on Eesti ettevõtetel seni puudunud otsene vajadus, turupositsiooni saavutamiseks on sobinud traditsioonilised toimimispõhimõtted. Paljud ettevõtjad on süüni välisriikide ettevõtjate allhankijaks, keskendudes odava tööjõu ja teiste ressursside ärakasutamisele. Samuti napib ettevõttesisest kompetentset inimressursi T&A ja innovatsiooni juhtimiseks. Teiselt poolt pärssivad ettevõtete ja T&A asutuste koostööd T&A pakkumispoole nõrkused: riikliku ja kõrgharidussektori T&A väike maht, ülikoolide rakendusuuringute vähesus, ettevõtluse vajadustele vastava inimressursi nappus, T&A teenuste pakkumiseks vajaliku füüsilise infrastruktuuri puudumine.

Inimressursi arendamine

Teadlaste arvukas järelkasv ja kvaliteedi tõus on hetkel inimkapitali arendamise peamiseks eesmärgiks ja suurimaks väljakutseks. Strateegias ette nähtud 8 täistööajaga teadlast ja inseneri 1000 tööga hõivatu kohta aastaks 2013 on kõrgem kui praegune Euroopa Liidu keskmine teadlaste suhtarv 5,5, milleni ka Eesti on tänaseks jõudnud.

Vaatamata T&A intensiivsuse kiirele kasvule on teadlaste ja inseneride arvu kasvuga probleeme. Aastal 2000 alanud teadlaste ja inseneride arvu tõus praktiliselt peatus 2005. aastal. Järgmisel, 2006. aastal, jätkus teadlaste ja inseneride koguarvu senisest aeglasem kasv – võrreldes 2004. aastaga oli tõus vaid 2,1% aastas. Samas pidurdus murettekitavalt seni kiire teadlaste ja inseneride töökohtade lisandumine erasektoris. 2006. aastal oli Eestis 3513 täistööajaga teadlast ja inseneri, mis tähendab 5,44 täistööajaga teadlast ja inseneri 1000 tööga hõivatu kohta. Strateegia sihi saavutamiseks on vajalik täistööajaga teadlaste ja inseneride keskmiselt enam kui 6%-ne kasv aasta kohta (kokku umbes 1500 täistööajaga teadlast ja inseneri).

T&A rahastamise puudulikkuse tõttu vähenes teadusesse suunduvate noorte hulk vahepeal alla kriitilise piiri ja puudu jäi terve põlvkond teadlasi, insenere jm tippspetsialiste. Nii on probleemiks kujunenud sobiliku inimressursi olemasolu ning Eesti T&A ja kõrghariduse pika-ajaline jätkusuutlikkus, eriti kui võtta arvesse peatselt vanuselisest väljalangevusest tulenevat täiendavat survet. Samuti on see vähendanud nii era kui avaliku sektori võimalusi leida sobivad kõrgelt kvalifitseeritud tippspetsialistid. Teadlaste ja inseneride arvu kahanemise üheks oluliseks põhjuseks on teadlase ja innovaatori töö ja karjääri vähenenud väärtustatus, mis väljendub ka aastas teadlase kohta tehtavate kulutuste summas (2006. a 43 tuhat eurot⁴¹), mis on ligi 4 korda madalam EL-25 keskmisest tasemest (159 tuhat Eurot, 2004⁴²). T&A sektori ebapiisava rahastamise tõttu ei ole teadlaste ja inseneride palk (eriti kasumitaotluseta sektorites) tööturul konkurentsivõimeline, säilinud on teadlaste arvu vähenemise ja suurenenud teadlaste välismaale suundumise oht.

Olukorras, kus võistlus andeka tööjõu osas on kogu maailmas terav, tuleb kõrget lisandväärtust loovatele inimestele maksta korralikku töötasu. Seetõttu tõstis Riigikogu 2008. aastal õppekoha baasmaksumust kõrghariduses 30%. 30% kasvab 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga ka teadus- ja arendusasutuste teadusteemade siht-, grant- ja baasfinantseerimise maht. Kogu teaduspersonali palkadesse panustavate riigieelarveliste rahastamisinstrumentide 30%-line kasv lubab alustada teadus- ja arendustegevuse valdkonna palkade ennaktempo suurendamist.

⁴¹ Eesti Statistikaamet

⁴² Eurostat

Eelpool loetletud kitsaskohtadest hoolimata on Eestis mitmes teadusvaldkonnas rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisi uurimisgruppe (eelkõige biomeditsiin, keemia, keskkonnateadused, materjaliteadus) ja T&A rahvusvahelistes programmides ning koostöös ollakse edukad. 2006. aasta T&A investeeringutest pärineb 16% välismaa allikatest ning rohkem kui pooled Eesti teadlaste publikatsioonid on avaldatud koostöös teiste riikide teadlastega. Kasvutendentsi ei näita mitte ainult publikatsioonide arv kogu maailmas enim tunnustatud ISI Web of Science'i olulisemate teadusartiklite andmebaasis, vaid ka Eesti autorite osalusega väärtpublikatsioonide osakaal maailmas, mis on kasvanud 0,054%-lt 2000. a 0,07%-ni 2006. a.

Euroopa Patendiametile esitatud patenditaotluste arv miljoni elaniku kohta on suurenenud, kuid EL-25 vastavast näitajast (2003. aastal) moodustas see ainult neljateistkümnendiku. Võrreldes teiste Balti riikidega esitakse Eestis taotlusi rohkem, aga Soome ja Rootsi tasemele jääme märgatavalt alla. Vastavalt Eurostati andmetele korreleerub patenditaotluste arv T&A kogukulutuste mahuga.

Piisava arvu EL-s ja maailmas konkurentsivõimeliste töökohtade loomine ning sellele lisanduvad aktiivsed karjäärikujundamisemeetmed lubavad ennetada nn „ajude äravoolu” ehk tippspetsialistide lahkumist Eestist. T&A keskkonna kaasajastamine, T&A efektiivsuse ja kvaliteedi tõus ning teadmispõhiseks majanduseks vajaliku inimkapitali olemasolu toetavad kulueelisel põhineva tootmise ümberorienteerumist lisandväärtust tootvale majandustegevusele. Riiklike programmide käivitamine teaduse võtmevaldkondades ja aktiivne osalemine Euroopa Teadusruumi ülesehitamisel laiendab teadmiste baasi ning avab uuenenud T&A süsteemi tingimustes võimalused saada enam kasu T&A alasest rahvusvahelise koostööst.

Infrastruktuuri arendamine

90-date aastate algusest alates ei ole jätkunud vahendeid investeeringuteks T&A infrastruktuuri. Seetõttu on hooned, laborid ja seadmed suures osas nii füüsiliselt kui ka moraalselt vananenud ning hinnanguliselt vajas 2006. a uuendamist ligikaudu 80% T&A infrastruktuurist. Vananenud infrastruktuur ja töökeskkond ei soosi T&A kvaliteedi ja efektiivsuse piisavat tõusu. Sellisel tasemel T&A süsteem ei ole ettevõtetele atraktiivne ega stimuleeri neid investeerima T&A-sse ja innovatsiooni tasemel, mis viiks ettevõtlussektori T&A investeeringute osakaalu lähitulevikus arenenud riikidele iseloomuliku suhteni riigi ja erasektori T&A investeeringute vahel.

Ettevõtlussektoris on T&A rahastamine 2006. aastal 2005. aasta rahastamisega võrreldes kasvanud 43%, samas on 2006. aastal teadustegevuseks soetatud ja ehitatud hoonetesse ja rajatistesse investeeritud üle 150% suurem summa kui eelneval aastal. Samas suurusjärgus (112%) on kasvanud hoonete ja rajatiste ülalpidamiskulud, kuid seadmete, aparatuuri, masinate ja transpordivahendite soetamine on vähenenud 12% võrra. Kuna Eesti teaduse infrastruktuur on väikeriigile omaselt väike ja kompaktne, toimub loodetavasti pärast lühiajalist õppe- ja teadushoonete ehitamise perioodi võimalikult kiiresti rahaliste vahendite suunamine ka teadusaparatuuri ja seadmete väljavahetamise ja uuendamise. Sel juhul oleks saavutatav strateegiline eesmärk, mille kohaselt aastal 2013 on kaasajastatud 80% kogu teadus- ja arendustegevuse infrastruktuurist.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonipoliitika hetkeseisu hindamisel on oluline, et 2007. aasta veebruaris kiitis Rüügikogu heaks teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia “Teadmispõhine Eesti 2007–2013”. Strateegias on kirjas laiapõhjaliselt kokku lepitud eesmärgid, mis on vastavuses Lissaboni strateegia eesmärkidega ning meetmed nende saavutamiseks. Samas pole Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud vastse TA&I strateegia rakendusplaani meetmed täies mahus kaetud RES 2007-2010 poolt teadusele, arendustegevusele ja innovatsioonile eraldatud vahenditega.

Eesti peab rahvusvahelistes võrdlustes konkurentsivõimeliselt püsima seadma selgemad fookused vahendite kasutamisel. T&A strateegia rakendusplaan sisaldab konkreetseid rahastamise prioriteete ning näeb oluliste meetmete puhul ette suurema vahendite hulga prioriteetsetes valdkondades. Aktiivselt on alustatud prioriteetsete programmide ettevalmistamisega. 2007. aasta lõpul heaks kiidetud energiatehnoloogiate arendamise programmi mahuks on viie aasta jooksul 590 miljonit krooni, 2008. aastaks valmistatakse ette infotehnoloogiate ja biotehnoloogiate arendamise samalaadsed programmid.

Kokkuvõtvalt valdkonna peamised probleemid:

1. Teadus- ja arendustegevuse strateegia „Teadmispõhine Eesti II 2007-2013” meetmete ettevalmistamisel ja sihtide saavutamisel esineb hilinemist. Üldine hilinemine ei ole suur, kuid

nõuab edaspidi suurt tähelepanu. Selleks, et T&A intensiivsus saavutaks strateegias planeeritud tasemed 1,5% SKP-st aastaks 2008 ja 3% SPK-st aastaks 2013, peab jätkuma investeeringute jõuline kasv nii avalikus kui erasektoris. Viimastel aastatel on investeeringute kasv olnud plaanipärane, Eesti majanduskasvu aeglustudes võib probleemiks osutuda selle kavakindel lõpuleviimine. Probleemiks on ka RESi mittetäielik vastavus VV ja Riigikogu poolt heaks kiidetud strateegiadokumentidele.

2. Teadus- ja arendustegevuse intensiivsuse kiire kasvu taustal on märgatav tunduvalt aeglasem teadlaste ja inseneride aeglasem juurdekasv. Murettekitav on teadlaste ja inseneride täistööaja ekvivalendi suhe tööga hõivatutesse, mis 2005-2006 halvenes. Üheks oluliseks põhjuseks, miks ei ole toimunud T&A töötajate kiiremat lisandumist, on teadustöötajate madalad palgad. Seda nii kodumaises palgakonkurentsis, kus vastavalt Eesti Panga uuringule on teadus- ja arendustegevus Eestis tegevusalade tasustatavuse pingereas eelviimane ⁴³ kui rahvusvahelises võrdluses, mille puhul Eesti asub Euroopa Liidu riikide viimaste seas⁴⁴.
3. Teadus- ja arendustegevuse inimressursi ettevalmistamisel on probleemiks jätkuvalt vähene uute doktorikraadi kaitsjate lisandumine. „Teadmistepõhine Eesti IP” eesmärgist 300 lisanduvat doktorit aastaks (aastaks 2013) jääb Eesti hetkel maha umbes poole võrra ning kiiret olukorra paranemist ei ole toimunud.
4. Jätkuvalt on probleemiks loodus- ja tehnikateadust valdkondade vähene lõpetajate arv ülikoolides võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega.
5. Teadus- ja arendusastutuste infrastruktuuri kaasajastamise eesmärgi puhul on probleemiks osutunud ehitushindade kiire tõus Eestis seoses nii materjalide kui ka tööjõu kallinemisega – riiklikele ehitushangetele menetlustes esitatud pakkumuste kõrged hinnad ei ole olnud vastuvõetavad mõne projekti rakendusplaanis ette nähtud rahaliste vahenditega võrreldes.

2.4.2 Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed

Eesmärk: Teadus- ja arendustegevus on kvaliteetne ning jätkusuutlik

Indikaator	Selgitus	Praegune tase	Soovitav tase
T&A intensiivsus (T&A kogukulutused)	Teadus- ja arendustegevusele tehtud kulutused osakaaluna SKPst.	2003 0,77% 2004 0,86% 2005 0,93% 2006 1,14%	2007 1,2% 2008 1,5% 2010 1,9% 2011 2,2% 2014 3%
	sealhulgas avaliku sektori osakaal %na SKPst	2003 0,49% 2004 0,52% 2005 0,50%	2008 0,8% 2010 1% 2011 1,1% 2014 1,4%
Teadlaste ja inseneride arv	Täistööajaga teadlaste ja inseneride arv 1000 tööga hõivatu kohta	2003 5,2 2004 5,7 2005 5,5 2006 5,4	2007 5,8 2008 6,0 2010 6,5 2011 7,0 2013 8,0
Doktorikraadi kaitsnute arv	Õppeaasta jooksul doktorikraadi kaitsnute arv	03/04 138 04/05 118 05/06 143 06/07 153	2007 150 2008 170 10/11 250 14/15 300
Teaduspublikatsioonide arv	Eesti teadlaste teaduspublikatsioonide arv rahvusvaheliselt tunnustatud bibliomeetrilises andmebaasis ISI Web of Science	2004 751 2005 811 2006 860 2007 906	2007 880 2008 920 2010 1010 2011 1070

⁴³ “Haridus ja tööturg Eestis” - Tairi Rõõm, Working Paper Series 12/2007;

www.bankofestonia.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/uuringud/

⁴⁴ Remuneration of Researchers in the Public and Private Sectors, by CARSA, Final Report, European Commission 2007.

			2013 1200
Patenditaotluste arv	Euroopa Patendiameti patenditaotluste arvu suhe Eesti rahvaarvu (suhtena miljoni elaniku kohta)	2001 10,5 2002 7,8 2003 15,5	2007 20 2008 23 2011 34 2013 45
TA&I infrastruktuuride Kvaliteet	Kaasajastatud ja uute TA&I infrastruktuuride osakaal kõikidest TA&I infrastruktuuridest	2004 alla 20% (HTM, hinnanguline)	2007 40% 2008 40% 2011 55% 2013 80%

Meede 4.1 Eesti teadus- ja arendustegevuse võimekuse suurendamine ja kvaliteedi tagamine

4.1.1. Inimkapitali arendamine.

1. Teaduse populariseerimine ja teadusliku maailmavaate propageerimine, ühiskonna teadmispõhise majanduse ja ühiskonna alase teadlikkuse tõstmine, teadushuvi äratamine keskkooliõpilastes, teadlase, inseneri ja innovaatori kutse väärtustamine. Tartusse interaktiivse teadussaavutusi tutvustava ning loovust edendava AHHAA-keskuse rajamine. **(TF) Tulemus:** Ühiskonna positiivne suhtumine uuendustesse ning teaduse ja tehnoloogia saavutustesse, kohanemine teadmispõhise ühiskonnaga, teadmispõhise ühiskonna toetamine. Loodus- ja tehnikateadusi õppivate üliõpilaste arvu kasv.
2. Doktorioppe arendamine (sh doktorikoolid, tööstusdoktorantuur, üks semester välismaal). Võimaluste loomine välisdoktorantide Eestisse tulekuks; Eesti doktorantide välismaal õppimise toetamine; doktorioppe toetusmeetmete (sh doktoranditoetused ja doktorantide sotsiaaltagatised) tagamine. **(TF) Tulemus:** Uute doktorite arvu kasv ja doktorioppe efektiivsuse ja kvaliteedi tõus (2010/11 õa lõpetab 250 uut doktorit), rohkem uusi doktoreid suundub tööle ettevõtlus- ja avalikku sektorisse.
3. Mobiilsustoetused uurimistööks ja koolitusteks, osalemiseks teadlaste, üliõpilaste ja õppejõudude rahvusvahelistes vahetusprogrammides ja võrgustikes ning liikumiseks akadeemilise sfääri, avaliku sektori ja erasektori vahel nii, et see ei katkestaks akadeemilist karjääri (sh 7RP mobiilsusskeemidele vastava, raamprogrammist kaasfinantseerimist võimaldava programmi loomine). Teadlaste ja õppejõudude konkursside muutmine rahvusvaheliseks. **(TF) Tulemus:** T&A efektiivsuse ja kvaliteedi tõus, sh T&A ja innovatsiooni inimefaktori kvaliteedi kasv ja konkurentsivõime kasv, teadlase, inseneri ja innovaatori maine tõus ja arvukuse kasv, välismaa päritolu järel doktorite ja külalisteadlaste arvu kasv, Eestisse tagasipöörduvate välisriikides töötanud teadlaste arvu kasv, ajude äravoolu osaline tasakaalustamine.
4. Järel doktorite ja alustavate noorte teadlaste toetamine. Järel doktorite staatuse määramine. **(TF) Tulemus:** Teadlaste arvu kasv ja vanuselise struktuuri muutus. Teadlase kutse populaarsuse tõus.
5. Aktiivsed teadlaskarjääri kujundavad meetmed kõigil teadlaskarjääri etappidel. **Tulemus:** Rohkem andekaid noori teadlasi ja insenere saavad arenguvõimalused ja seovad oma tuleviku Eestiga.

4.1.2. Avaliku sektori TA&I korralduse tõhustamine: hindamine, rahastamine ja füüsiline keskkond.

1. Tööturul konkurentsivõimeliste teadlaste ja inseneride palkade tagamine TA&I põhiliste rahastamisinstrumentide (st grant-, baas- ja sihtfinantseerimise) mahu olulise kasvu läbi (2008. a oli kasv 30%, järgnevatel aastatel vastavalt tootlikkuse kasvule). **(TF) Tulemus:** Teadlaste ja inseneride arvu kasv, vanuselise struktuuri paranemine (sh. erasektoris), kõrghariduse ja teadus- ja arendustegevuse süsteemi jätkusuutlikkuse tagamine, tagatud on eri rahastus-instrumentide efektiivne koostoime ja välditud dubleerimist.
2. Kvaliteeditagamise süsteemi arendamine, sh evalveerimine, riigi poolt rahastatavate suuremahuliste teadus- ja arendustegevuse projektide, sh teaduse sihtfinantseerimise teemade retsenseerimise muutmine rahvusvaheliseks, seire, Eesti Teaduse Infosüsteem, uuringud ja poliitikaanalüüs,

õigusliku raamistiku kaasajastamine. **(TF, U)** Tulemus: Teaduskorralduse efektiivsuse ja kvaliteedi tõus. T&A süsteemi võimekus ja konkurentsivõime on kasvanud, T&A poliitilised otsused ja paindlik T&A korraldus tuginevad adekvaatsel analüüsil.

3. Teaduse Tippkeskuste väljaarendamine, sh seadmete ja aparatuuri uuendamine **(TF)**. Tulemus: Tippspetsialistide arvu kasv, eesliiniteaduse konkurentsivõime tõus, kõrgekvaliteediliste publikatsioonide ja patentide arvu kasv, akadeemilise sfääri ja ettevõtluse koostöölepingute arvu kasv, EL T&A raamprogrammis osalemise edukuse kasv .
4. Baasfinantseerimise osakaalu järk-järguline suurendamine riiklikus teaduse- ja arendustegevuse finantseerimises ning tema funktsioonide täpsem määratlemine **(TF)**. Tulemus: Teadus- ja arendusasutuste strateegiliste arengueesmärkide realiseerimine, uute aktuaalsete uurimissuundade avamine, välis- ja riigisiseste projektide kaasfinantseerimise võimalus.
5. Avalik-õiguslike ja riigi teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri ülalpidamine **(TF)**. Tulemus: Säilitatakse kaasaegne keskkond kõrgetasemeliseks teadus- ja arendustegevuseks.
6. Teadusteamade sihtfinantseerimine **(TF)**. Tulemus: Teadmiste baasi kasv, uute aktuaalsete uurimissuundade avamine, uute töökohtade loomine ning teadlaste ja inseneride arvu kasv vastavalt strateegilistes dokumentides kavandatule; teaduspublikatsioonide ja patentide arvu tõus, EL T&A raamprogrammis osalemise edukuse kasv, T&A süsteemi jätkusuutlikkuse tagamine.
7. Grantfinantseerimine **(TF)**. Tulemus: Uute aktuaalsete uurimissuundade avamine, teaduspublikatsioonide ja patentide arvu tõus.
8. Akadeemilise kõrghariduse, teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni infrastruktuuri järk-järguline kaasajastamine ja arendamine (sh seadmete ja aparatuuri uuendamine) vastavalt "Teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide õppe- ja töökeskkonna infrastruktuuri kaasajastamine" meetme raames koostatud investeeringute kavale **(TF)**. Tulemus: Kaasaegne ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline töökeskkond kõrgetasemeliseks teadus- ja arendustegevuseks, kraadiõppeks ja innovatsiooniks, teadus- ja arendustegevuse ja innovatsiooni atraktiivsuse tõus ettevõtlussektori ja välisinvestorite silmis, eelduste loomine otsesteks välisinvesteeringuteks teadus- ja arendustegevusse, rahvusvahelise konkurentsivõime tõus ja laienenud rahvusvaheline koostöö, uute töökohtade loomine teadlastele ja inseneridele.
9. Olemasolevate TA&I tugistruktuuride (sh. Eesti Teadusfond, SA Archimedes), väljaarendamine ja uute loomine, sh teaduse finantseerimise, riiklike programmide koordineerimise, analüüsi, poliitika väljatöötamise, struktuurivahendite rakenduse ja rahvusvahelistes programmides osaluse koordineerimise tugiüksused. **(TF)** Tulemus: Teaduskorralduse efektiivsuse ja kvaliteedi tõus. T&A süsteemi võimekus ja konkurentsivõime on kasvanud, T&A poliitilised otsused ja T&A korraldus tuginevad adekvaatsel analüüsil.
10. Eesti Teaduste Akadeemia tegevuse toetamine. Tulemus: Eesti Teaduste Akadeemia täidab talle seadusega pandud ülesannet arendada ja esindada Eesti teadust.
11. Väliskoostöö arendamine (Eesti Vabariigi ja CERNi lepingu täitmine, Eesti ja EMBC lepingu täitmine, osalemine Põhja- ja Baltimaade koostöös, Eesti Teadusfondi väliskoostöö projektid, riigi teadus- ja arendusasutuste väliskoostöö projektid). Teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtete rahvusvahelistes koostöövõrgustikes osalemise toetamine. Teadusasutuste välisprojektide ja -lepingute täitmise soodustamine, kaasfinantseerimise ja osalemisega seotud kulude katmine. **(TF)** Tulemus: Teadus- ja arendusasutuste ja ettevõtete vaheliste lepingute ning rahvusvaheliste koostööprojektide ja -lepingute arvu ja mahu tõus. T&A välismaistest allikatest finantseerimise kasv, integreerumine Euroopa Teadusruumiga.
12. Teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri investeeringukomponendi finantseerimine, mis peaks tulevikus asendama asutustele kavandatavaid investeeringuid põhivarasse. Tulemus: Teadus- ja arendusasutustel on võimalus kaasajastada ja arendada infrastruktuuri, s.h soetada kaasaegset teadusaparatuuri, ja selle kaudu luua tingimused kõrgetasemeliseks teadustööks.

13. Teadusraamatukogude varustus kõikide teadusharude tähtsamate andmebaasidega ning arhiivraamatukogudele rahvusteavikute soetamine. Tulemus: Teadustöö efektiivsuse ja kvaliteedi tõus.
14. Teadus- ja arendusasutuste, sh teadusraamatukogude, teaduslike ja kultuuriväärtuslike andmekogude täiendamine ja säilitamiseks vajalike tingimuste tagamine. Tulemus: Suureneb kättesaadavate infoallikate maht ja tõuseb teenuse kvaliteet.

4.1.3. Eesti pikaajalisele arengule suunatud poliitika kujundamine.

1. Töötatakse välja ning rakendatakse intellektuaalomandi kaitsmisaktiivsuse kasvu meetmeid, sh suurendatakse ühiskonna teadlikkust ja teadmisi intellektuaalomandi kohta ning väärtustatakse intellektuaalomandi kaitset riiklike TA&I toetusprogrammide tingimuste kujundamisel. Tulemus: Kasvavad innovaatilise tegevuse intensiivsus ja Eesti erasektori ning teadus- ja arendusasutuste poolt saadud patentide arv.
2. Käivitatakse riiklik tuleviku- ja tehnoloogiaseire ning sektoraalsed/klastripõhised uuringud. Tulemus: Eesti pikaajalised arenguvisionid, perspektiivsed (niši)valdkonnad ja sektorid on määratletud ning nii era- kui avaliku sektori strateegilised arenguplaanid on teaduslikult põhjendatud.
3. Levitatakse head tava, mille kohaselt avaliku sektori poolt tellitavate uuringutega kaasneb tulemuste tutvustamine ning laiapõhjalise diskussiooni käivitamine. Töötatakse välja abinõude süsteem, mis motiveerib teadlasi oma töö tulemusi avalikkusele arusaadavalt ja huvipakkuvalt esitama ning toetab teadustulemuste laialdast levikut ühiskonnas. Tulemus: Kasvab avaliku sektori poolt tellitavate uuringute kvaliteet, suureneb avalikkuse informeeritus ning kulutuste läbipaistvus.
4. Tõstetakse administratiivset suutlikkust ning arendatakse välja ja juurutatakse meetmete tulemuslikkuse hindamise süsteem (innovatsiooni- ja hariduspoliitika uuringute programm). Tulemus: Teadus- ja arendustegevuse süsteem töötab efektiivselt ning on tagatud kõrghariduse ja teaduse jätkusuutlikkus, rahvusvaheliselt tunnustatud kvaliteet, Eesti T&A süsteemi on Euroopa Teadusruumi lahutamatu osa.

4.1.4. Riiklikud programmid.

1. Kinnitatud riiklike programmide täitmine (Eesti keele keeletehnoloogiline tugi) ja 2008. a lõppevate programmide sihtide täitmise jätkamine (Eesti keele ja rahvuslik mälu programmi jätkatakse, Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogude programm kujundatakse ümber, eraldades välja T&A keskkonna osana püsirahastamisele kuuluv komponent) **(TF)**. Tulemus: T&A süsteemi konkurentsivõime kasv, Eesti rahvuskultuuri ja keele, ajaloo ja loodusega ning Eesti riiklusega seotud uuringute järjepidevuse tagamiseks ja edendamiseks oluliste kogude säilitamine ja arendamine, uute töökohtade loomine, teadlaste arvu kasv.
2. TA & I strateegia võtmevaldkondades ning riigi sotsiaalmajandusliku ja kultuurilise arengu seisukohalt oluliste valdkondades riiklike T&A programmide ettevalmistamine, käivitamine, juhtimine ning finantseerimine. Sealhulgas:
 - Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi poolt koordineeritava Eesti Energiatehnoloogia programmi T&A komponendi toetamine ja inimfaktori arendamine **(U)**.
 - 2008. a ettevalmistatava info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) T&A programmi käivitamine, juhtimine ja finantseerimine **(U)**.

2.5 Tegevusvaldkond: Organisatsiooni arendamine

2.5.1 Hetkeolukorra analüüs sh kokkuvõtvalt peamised probleemid tegevusvaldkonnas

Arengukavas püstitatud valdkondlike eemärkide täitmine on võimalik vaid hästitoimivas organisatsioonis, kus on süsteemsed ja toimivad planeerimisprotsessid, töötavad kompetentsed ja motiveeritud inimesed, otsuste tegemise protsessi on kaasatud kõik asjassepuutuvad huvirühmad, ressursside kasutamine toimub säästlikult ja eesmärgipäraselt ning järgitakse hea halduse põhimõtteid. Seda nõuab ka Haridus- ja Teadusministeeriumi ülesannete lai ring. Ministeeriumi ülesandeks on tagada: haridus-, teadus-, noorte- ja keelepoliitika sihipärane ja tõhus arendamine; teadus- ja arendustegevuse kõrge taseme ning konkurentsivõime jaoks tingimuste loomine; täiskasvanuhariduse ja kutsekvalifikatsioonisüsteemi sihipärane arendamine; õppekavade ja muude haridusstandardite arendamine ning kaasaegsus; pedagoogide ja noorsootöötajate kutse- ja ametialase ettevalmistuse kõrge tase; riiklike toetuste ning riikliku koolitustellimuse optimaalse mahu ja struktuuri tagamine; haridus-, teadus-, noorte- ning keelepoliitika rakendamist ja arengut tagavate õigusaktide süsteemi loomine ja arendamine; valdkondade juhtimiseks eraldatavate ressursside õiguspärase ning tõhusa kasutamise tagamine ning avalikkuse teavitamine vastutusvaldkondades toimuvast.

Haridus- ja Teadusministeeriumi kõrval toetavad valdkondade eesmärkide ning organisatsiooni eesmärkide täitmist valitsusasutused: üks valitsusasutus, kolm hallatavat riigiasutust ning kaheksa sihtasutust, kus Haridus- ja Teadusministeerium teostab riigi asutajaõigusi (Tiigrihüppe Sihtasutus, Sihtasutus Eesti Teadusfond, Sihtasutus Archimedes, Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus, Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove, Spordikoolituse ja –Teabe Sihtasutus, SA Teaduskeskus Ahhaa, Kutsekvalifikatsiooni Sihtasutus).

Keeleinspeksioon teostab riiklikku järelevalvet keeleseaduse ning teiste keeleoskust ja keelekasutust reguleerivate õigusaktide täitmise üle.

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse peamiste ülesannete hulka kuulub: Üld- ja kutsehariduse riiklike õppekavade väljatöötamine ning nende rakendamise suunamine vajaliku õppekirjanduse ja õppematerjalide hindamise, meetoodiliste ja juhendmaterjalide koostamise kaudu; haridusasutuste sisehindamise analüüsimine ja sisehindamise nõustamine; üleriigiliste tasemetööde, põhikooli lõpueksamite, riigieksamite, eesti keele tasemeeksamite ning kodakondsuse taotleja Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami arendamine ja korraldamine; eesti keele oskuse taseme määratlemise süsteemi arengu suunamine; Eesti Hariduse Infosüsteemi volitatud töötleja ülesannete täitmine; riiklike eksamite tunnistuste ning diplomite ja lõputunnistuste blankettide väljastamine ning nende üle arvestuse pidamine.

Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrgu (EENet) eesmärgiks on tagada: haridus-, teadus- ja kultuuriasutuste spetsiifilistele vajadustele vastava akadeemilise andmesidevõrgu toimimine ning Eesti maatumnusel baseeruva DNS-i tippdomeeni.ee korrektne haldamine.

Eesti Noorsootöö Keskuse põhieesmärgiks on noorsootöö suunamine ja korraldamine riikliku noortepoliitika raames. Eesti Noorsootöö Keskuses toimub noorte valdkonna arendamine kaheksa valdkonna põhiselt: erinoorsootöö (töö riskigruppidega), huvialaharidus (õppekavajärgne vaba aja tegevus, sh ka noorsootöö koolis), info noortest ja noortele ning nõustamine ja uuringud, noorsootööalane koolitus- täiend- ja ümberõpe, noorte tervistav ja arendav puhkus (noortelaagrite tegevus), noorte töökasvatus (töömalevad), ja rahvusvaheline noorsootöö, noorsootöö struktuurid ja noorte osalus.

2007. a lõpetati ministeeriumi hallatava asutuse Haridus- ja Teadusministeeriumi Koolivõrgu Büroo tegevus. Koolivõrgu Büroo ülesanded tulid üle Haridus- ja Teadusministeeriumile.

Haridus- ja Teadusministeeriumi struktuuris on 16 osakonda. Koosseisus on 201 koosseisulist ja 8 koosseisuvälist ametikohta, millest on 1. märtsi 2008. a seisuga täidetud 188 ametikohta. 2008. a ministeeriumi koosseisus suurenemist võrreldes 2007. aastaga kavandatud ei ole. Heade, valdkondliku kogemuspagasiga ja juhtimiskogemusega spetsialistide värbamine ning nende edukas organisatsioonis hoidmine on üheks peamiseks eelduseks valdkondlike eesmärkide täitmisel. Seni on ministeeriumisse uute töötajate värbamisel ning tippspetsialistide hoidmisel üheks probleemiks kujunenud madal palgatase. Haridus- ja Teadusministeeriumi teenistujate kvalifikatsioon on avalikus sektoris üks kõrgemaid, ametikohtadest on kõrgharidust nõudvaid ametikohti ca 90%. Mitmetel ametikohtadel kaasneb teaduskraadi nõue (sh. osadel neist doktorikraadi nõue). 2007. aastal alustati ning 2008. a aprillis lõpetatakse Haridus- ja Teadusministeeriumis ametikohtade hindamise protsess, mille tulemusena korrastatakse ministeeriumi palgasüsteem. Pidades oluliseks uute töötajate sujuvat sisseelamist ministeeriumi töökorraldusse, käivitati 2005. a tänaseks edukalt rakendunud mentorlusprogramm. Mentorlus on Haridus- ja Teadusministeeriumis toetus uue või uues rollis töötaja kohanemisel organisatsiooniga ning koostöö mentori (nõustaja) ja mentee (nõustatav) vahel, mille käigus mentor toetab mentee karjääri alustamist ja arengut ilma ülemuse-alluva suhteta. Mentorlus aitab kujundada ühtset organisatsioonikultuuri ja suunata karjääri ning soodustada pikaajalisi töösuhteid ministeeriumis ja hallatavates asutustes.

Ressursside juhtimises on tähtsustunud strateegilise juhtimise osakaal. Peamiseks lähiaja väljakutseks on ühtsete ressursside planeerimist korrastavate infosüsteemide rakendamine. Protsesside ladusamaks juhtimiseks ning töö efektiivsemaks korraldamiseks on Haridus- ja Teadusministeeriumis kinnitatud mitmeid protsessi standardeid.

Haridus- ja Teadusministeeriumi siseauditi osakond korraldab valitsemisala auditite läbiviimist tagamaks suurema kindlustunde, et juhtimis- ja kontrollimeetmed toetavad ministeeriumi eesmärkide saavutamist, on efektiivsed ja ressursse säästlikult kasutavad ning seaduspärased. 2007. a viidi Haridus- ja Teadusministeeriumis läbi põhjalik riskide hindamise protsess, mille tulemusi on arvestatud ka arengukava koostamisel.

Olulisel määral on alates 2004. aastast arendatud täiustatud ministeeriumi peetavaid riiklike andmekogusid, mis peavad tagama otsuste tegemiseks vajaliku aktuaalse andmestiku. Kesksemate andmekogudena saab välja tuua Eesti Hariduse Infosüsteemi ja Eesti Teaduse Infosüsteemi.

2.5.2 Strateegilised eesmärgid, indikaatorid ja meetmed

Eesmärk: Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala arengukavas „Tark ja tegus rahvas” eesmärkide edukas täitmine, mis toimub läbi hästitoimiva ja kompetentse organisatsiooni.

Indikaator	Selgitus	Soovitud tase
Valdkondlike strateegiliste eesmärkide täitmine	Täidetud strateegiliste eesmärkide osakaal	2012 >90%

Meede 5.1. Valitsemisala eesmärgipärane ja tõhus juhtimine

5.1.1. Haridussüsteemi juhtimine on professionaalne ning arengut toetav

1. Tervikliku strateegilise planeerimise ja arengukavade koostamise protsessi arendamine ning huvipoolte ja valitsemisala asutuste kaasamine protsessi. Tulemus: Valdkondlike strateegiliste eesmärkide asja-, aja- ja vajaduskohasus.
2. Mõjude hindamise nõuete ja kaasamise hea tava integreerimine poliitika kujundamise protsessi. Tulemus: Mõjude hindamine on rakendatud.
3. Valdkondade mõõdikute süsteemi arendamine. Tulemus: Tulemus- ja mõjuindikaatorite andmebaas on loodud.
4. Valdkondade info ja statistika pideva kättesaadavuse tagamine (EHIS, ETIS, jms). Tulemus: Haridus- ja Teadusministeeriumi andmekogud tagavad otsuste tegemiseks vajaliku aktuaalse andmestiku.
5. Perioodiliste tööplaanide koostamine ning selle täitmise seiresüsteemi edasiarendamine. Tulemus: Tööplaanid toetavad organisatsiooni strateegiast tulenevate eesmärkide täitmist.
6. Strateegilise planeerimise analüüsipõhise praktika süsteemne rakendamine. Tulemus: Arengukavad ja juhtimisotsused põhinevad uuringutel ja analüüsil.
7. Mainekujunduse korraldamine ning sihtrühmade teavitamine ministeeriumi ja hallatavate riigiasutuste tegevustest. Tulemus: Ministeeriumi kommunikatsioonistrateegia alusel koostatud kommunikatsiooniplaanid on kavakohaselt rakendatud.
8. Juhtimist toetavate eelarvestamise ja aruandluse süsteemide arendamine ja rakendamine. Tulemus: Eelarve planeerimise protsess toetab parimal viisil valitsemisala eesmärkide täitmist. Eelarvevahendeid kasutatakse sihi- ja õiguspäraselt. Finantsauditite tulemused on positiivsed.
9. Välissuhete arendamine ning koostöö arendamine rahvusvaheliste organisatsioonidega. Tulemus: Tulemuslikum osalemine Euroopa Liidus ja rahvusvahelises otsustusprotsessis.
10. Riigivara vajaduste ning sellega seotud tegevuste pikaajalise planeerimise rakendamine. Varaarvestuse infosüsteemi rakendamine ning varade haldamise alase suutlikkuse tõstmine. Tulemus: Haldusala varadest on selge ülevaade ning eesmärkide täitmiseks mittevajalikud varad on võõrandatud.
11. Siseauditi süsteemi arendamine vastavalt IIA siseauditi kvaliteedi standardile. Tulemus: Ministeeriumi siseauditi kvaliteet on välishindamisel saanud positiivse hinnangu.
12. Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, Eesti Hariduse ja Teaduse Andmesidevõrk EENet, Sihtasutus Archimedes ning Sihtasutus Innove toetavad valdkonna eesmärkide täitmist oma vastutusalas.

5.1.2. Kompetentsete ja motiveeritud töötajate olemasolu ning võimalused töötajate professionaalseks arenguks ja enesetäiendamiseks

1. Personali planeerimise süsteemi tõhustamine. Tulemus: Tööjõu voolavuse näitaja on väiksem kui 13%.
2. Ministeeriumi organisatsioonikultuuri ning eesmärkide levitamine ja teadvustamine. Tulemus: Ministeeriumi ning hallatavate asutuste töötajad on teadlikud ning lähtuvad oma töös ministeeriumi väärtustest, organisatsioonikultuurist ning eesmärkidest. Töötajaid kaasatakse töökorraldust puudutavate otsustuste tegemisse.
3. Sisekommunikatsiooni põhimõtete arendamine ja rakendamine. Tulemus: Töötajatele on kättesaadav strateegiliste eesmärkide elluviimist ning üldist töökorraldust puudutav teave.

4. Töötajate arenguks vajaliku koolitussüsteemi arendamine. Tulemus: Erialastel koolitustel osalejate osakaal ministeeriumi töötajate hulgast on 75% aastas ning 80% juhtudest on töötajate hinnang koolitusele positiivne.
5. Palga- ja motivatsioonisüsteemi tõhustamine **(TF)**. Tulemus: Motiveerivad töötingimused ja konkurentsivõimeline palk.
6. Töötajate arenguevestluste süsteemi rakendamine ja arendamine. Tulemus: Töötajate eneseteostamise vajadused ja võimalused on kaardistatud ja rakendatud.
7. Mentorlussüsteemi jätkuv rakendamine. Tulemus: Uute töötajate sujuv sisseelamine organisatsiooni.

5.1.3. Ministeeriumi eesmärgipärane ja efektiivne majandamine

1. Täiselektronilise asjaajamise rakendamine Haridus- ja Teadusministeeriumis ning hallatavates riigiasutustes **(TF)**. Tulemus: Elektroniline asjaajamine toetab Haridus- ja Teadusministeeriumi põhiprotsesse, asjaajamine on operatiivne ning rakendatud on elektroniline klienditeenindus.
2. Süsteemsete IKT lahenduste juurutamine nii töökohal kui väljaspool seda. Tulemus: Kasutatakse kaasaegseid ning tööprotsesse lihtsustavaid IKT lahendusi.
3. Ministeeriumi paiknemise terviklike ruumilahenduste väljatöötamine **(TF)**. Tulemus: Ministeeriumi töö on koondatud kahte hoonesse.
4. Tervist toetava töökeskkonna arendamine ning töökeskkonna sisehindamise süsteemi rakendamine. Tulemus: Ergonoomiline ning kvaliteetset töötulemust toetav töökeskkond.

3 Arengukava 2009-2012 finantsplaan eesmärkide ja meetmete lõikes

Valdkond: HARIDUS

Eesmärk: Õpe on kõrgetasemeline ning igapähe on võrdsed võimalused võimete- ja huvikohaseks elukestvaks õppeks

Meede		2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.1. Võrdväärsete võimaluste loomine võimete- ja huvidekohase ning kvaliteetse üldhariduse omandamiseks	Tulud	20 574 489	56 782 830	95 311 701	106 240 996	116 373 317	75 377 468
	Kulud	3 662 939 761	4 318 463 453	5 186 968 742	6 434 722 817	8 317 576 156	8 877 237 402
1.2. Kaasaegse ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestava kvaliteetse kutsehariduse omandamiseks võimaluste tagamine	Tulud	344 721 106	472 352 900	624 544 324	634 301 419	741 593 793	669 283 648
	Kulud	1 302 108 757	1 608 565 505	2 138 888 511	2 303 926 611	2 519 382 464	2 334 445 453
1.3. Täiskasvanud õppijaid kaasavaks ja motiveerivaks elukestvaks õppeks võimaluste loomine	Tulud	21 122 134	29 142 644	8 000 000	10 250 000	9 000 000	8 000 000
	Kulud	25 590 706	33 263 386	32 236 765	37 660 655	39 040 815	41 541 765
1.4. Kaasaegse ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestava kvaliteetse kõrghariduse omandamiseks võimaluste loomine	Tulud	149 054 767	239 982 282	455 124 504	559 803 374	607 333 374	375 463 870
	Kulud	1 916 713 441	2 282 659 095	2 998 488 490	3 633 603 941	4 246 071 530	4 157 652 678

Valdkond: KEEL

Eesmärk: Eesti keel on pidevalt arenev kultuurikeel ja Eestis väärtustatakse mitmekeelsust

Meede		2007	2008	2009	2010	2011	2012
2.1. Keelevaldkonna strateegiate ja programmide rakendamine	Tulud	6 180 084	21 935 725	17 650 000	13 650 000	13 150 000	13 150 000
	Kulud	42 784 165	88 942 104	90 475 363	98 698 904	113 236 564	114 704 990

Valdkond: NOORED

Eesmärk: Noorsootöö toetab noore isiksuse kujunemist

Meede		2007	2008	2009	2010	2011	2012
3.1. Mitmekülgsete noorsootöö võimaluste tagamine ning noorte huvide ja vajadustega arvestamine	Tulud	4 103 837	41 009 800	93 935 000	118 935 000	80 985 000	59 985 000
	Kulud	142 628 579	180 600 540	238 271 636	268 994 186	251 272 439	226 712 881

Valdkond: TEADUS_ JA ARENDUSTEGEVUS

Eesmärk: Teadus- ja arendustegevus on kvaliteetne ning jätkusuutlik

Meede		2007	2008	2009	2010	2011	2012
4.1. Eesti teadus- ja arendustegevuse võimekuse suurendamine ja kvaliteedi tagamine	Tulud	45 486 414	329 346 209	649 885 976	1 025 983 287	827 561 300	609 015 000
	Kulud	909 644 722	1 425 903 501	2 188 842 041	2 849 808 021	2 734 301 295	2 781 906 050

Valdkond: ORGANISATSIOONI ARENDAMINE

Eesmärk: HTMi valitsemisala arengukava „Tark ja tegus rahvas” eesmärkide elluviimine, mis toimub läbi hästitoimiva ja kompetentse organisatsiooni

Meede		2007	2008	2009	2010	2011	2012
5.1. Valitsemisala eesmärgipärane ja tõhus juhtimine	Tulud	214 290 357	130 217 221	419 900 511	85 417 843	138 820 000	64 423 000
	Kulud	215 651 184	273 731 072	484 413 419	812 571 628	432 367 949	393 264 013

		2007	2008	2009	2010	2011	2012
VALITSEMISALA KOKKU	Tulud	805 533 188	1 320 769 611	2 364 352 016	2 554 581 919	2 534 816 784	1 874 697 986
	Kulud	8 218 061 315	10 212 128 656	13 358 584 967	16 439 986 763	18 653 249 212	18 927 465 232